

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Marie Svobodová

Kdy je *řád* nosným a plodným prvkem řeholního společenství?

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Michal Altrichter, Th. D.

OLOMOUC 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 2. listopadu 2012

.....

Děkuji Doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D. za odborné vedení bakalářské práce, za připomínky a cenné a podnětné rady.

Děkuji též i sestřím svého řeholního společenství za vytvoření potřebných podmínek pro psaní této práce a za jejich všestrannou podporu, povzbuzení a pomoc.

OBSAH

ÚVOD	5
1 ŘÁD A JEHO VÝZNAM V ŽIVOTĚ KŘESŤANA	7
1.1 Etymologie a významy slova <i>řád</i>	7
1.2 Slovo <i>řád</i> v Písmu svatém	8
1.3 Od Božího <i>řádu</i> k <i>řádu</i> křesťanského života.....	11
1.3.1 Boží <i>řád</i> ve stvoření	12
1.3.2 Vývoj ke křesťanskému <i>řádu</i> života v dějinách spásy	14
2 ŘÁD JAKO TÉMA V DĚJINÁCH SPIRITUALITY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA	18
2.1 Mnišství a význam <i>řádu</i>	18
2.2 Vývoj řeholních pravidel v souvislosti s rozvojem řádů a kongregací.....	22
2.3 Prožívání <i>řádu</i> ve společenství Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	27
2.3.1 Stručná historie Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.....	28
2.3.2 <i>Řád</i> v Kongregaci Milosrdných sester Sv. Karla Boromejského.....	29
3 ŘÁD JAKO CESTA OD PŘIROZENÉHO POHLEDU SKUTEČNOSTI K DUCHOVNÍ SVOBODĚ	32
3.1 Nosnost a plodnost <i>řádu</i> při jeho namáhavém naplňování.....	33
3.2 Nalezení vnitřní rovnováhy díky pochopení hlubšího smyslu <i>řádu</i>	35
3.3 <i>Řád</i> a jeho naplnění v přijetí Lásky, v inkarnaci Boha.....	38
ZÁVĚR	42
LITERATURA	44
SEZNAM ZKRATEK	48

ÚVOD

Žijeme v době, která předkládá svobodu jako svévoli a člověka jako jediného strůjce vlastního štěstí. Pravidla a *řád* se v ní jeví jako nežádoucí. Často jsme sami v situaci, kdy *řád* a jeho význam v životě nevnímáme. Možná nás nikdy nenapadlo se jím zabývat. Když se vysloví slovo *řád*, v mnohých reakcích můžeme zaznamenat pochybnosti, určité obranné postoje, jakousi nelibost. Je to téma, o kterém se nám moc nechce hovořit. Sama jsem se jím začala zabývat na základě rozhovoru s jednou spolusestrou a po různých vlastních zkušenostech se sestrami, které s jeho naplňováním měly problémy včetně mě samotné. Zamýšlela jsem se nad tím, proč to tak je? Co v sobě nese už samotné slovo *řád*, že k němu zaujímáme spíše obranný postoj? Proč v mnohých vyvolává spíše nepříjemný pocit a lidé na něho mnohdy reagují s ironií?

Lze předpokládat, že v řeholním společenství je *řád* nezbytným prvkem společného života. Bez stanovených pravidel by nebylo možné dobře žít svůj osobní ani společný život. Chaos je destruktivní, není v něm život a ve výsledku vede k rozkladu. Pravidla řeholního společenství by proto měla být pevnými a opěrnými body řeholního života. Cílem této práce je poukázat na kontinuální vývoj těchto pravidel v dějinách církve a na jejich zásadní roli v uskutečňování svatosti života jednotlivé zasvěcené osoby i řeholního společenství jako celku. Práce by navíc měla povzbudit k správnému uchopení a oduchovnělému naplňování *řádu* v každodenním životě.

Při psaní práce použijeme metodu kompilace informací z jednotlivých zdrojů, kterými se budeme snažit podložit význam *řádu*, jako řeholních pravidel, pro osobní i společný řeholní život. V první kapitole si přiblížíme slovo *řád* s jeho různými významy, uvedeme si v jakých souvislostech je slovo *řád* užíváno v Písmu svatém a načrtne si roli *řádu* v dějinách spásy. V druhé kapitole budeme sledovat téma *řádu* v průběhu dějinného vývoje některých základních spiritualit a v její poslední části si uvedeme dopad *řádu* na život konkrétního řeholního společenství. Ve třetí kapitole chceme sledovat plodnost a nosnost *řádu* v jednotlivých etapách života zasvěcené osoby.

Při psaní práce budeme v první kapitole čerpat z několika slovníků, z Písma svatého a z dogmatické a spirituálně teologické literatury. V druhé kapitole se budeme opírat především o publikace zpracovávající dějiny spirituality a přeložené texty základních řeholí. V její poslední podkapitole se inspirujeme vlastními materiály Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Ve třetí kapitole se přidržíme především rozsáhlé publikace *Řeholní formace* a dokumentů *Magisteria*, které obohatíme dalšími příspěvky autorů duchovní literatury.

1 ŘÁD A JEHO VÝZNAM V ŽIVOTĚ KŘEŠŤANA

V první kapitole si přiblížíme slovo *řád*, jeho jednotlivé významy a vymezení. Podíváme se, v jakých souvislostech se slovo *řád* a jemu významově blízká slova objevují v Písmu svatém, a pokusíme se uvést některé základní teologické souvislosti Božího *řádu* stvoření a vývoje pravidel křesťanského života.

1.1 Etymologie a významy slova *řád*

Slovo *řád* v sobě skrývá mnohé významy. V etymologickém slovníku¹ se dočteme, že se z původního slova *řád* ve smyslu náležitý, urovnaný sled nebo soustava věcí postupně vyvinuly dva významové okruhy. Ze spojení *po řadě* (podle řádu, v duchu řádu) vzešlo slovo *pořádek* (něm. *Ordnung*). Z něho pochází slovo *řídít* a *nařídít*, *pořádat*, též slovo *úřad*, *služba* jako povinnost, „úkol v řádu, v řadě“. Další významy jako *mnišský řád* a *vyznamenání* jsou přejaty z latinského slova *ordó*, (něm. *Orden*). Druhým významovým okruhem je slovo *řada* (*series*, *Reihe*), *řad*, *řádek*. Z něho pak vychází slovo *pořadí*, *řada*, *řadit se*.

Ottův naučný slovník² má taktéž velmi bohatě rozčleněn význam slova *řád*. Vychází, jako etymologický slovník, ze slova *řada*. Hovoří též o *sestavení v určitý pravidelný pořádek*; dále zde můžeme nalézt význam slova *řád* jako *jistá pravidla, podle kterých se má něco konat* (jízdni řád vlaků, lodí, řád studijní, živnostenský, čelední atd.). Dalšími významy jsou: *soudní řád*, *řád v přírodopise*, *v matematice*, *řád ve vojenství* (např. řád generálský, řád výcviku).³ *Řád* zde též označuje instituce: *rytířské řády světské*⁴ a *řády církevní*, u kterých je uveden odkaz na *duchovní řády*. Nacházíme v něm přesný popis významu, čím duchovní řády jsou, o co usilují a jaké podmínky musí jejich členové splňovat. Mezi jiným zde nacházíme i požadavek

¹ „Řád“ v *Etymologický slovník jazyka českého*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství československá akademie věd, 1971, s. 528–529.

² Srov. „Řád“ v XXI. díl. *Ottův slovník naučný*. Fotoreprint původního vydání z roku 1904, Praha: koedice nakladatelství Argo a nakladatelství Ladislav Horáček–Paseka, 2000, s. 19–20.

³ Srov. *tamtéž*, s. 19–20.

⁴ „*Napodobovaly duchovní řády, zakládala je knížata v 13.–14. stol., řídili se řádovými statuty, členové se vyznačovali odznaky.*“ *Tamtéž*, s. 20.

na dodržování *řehole* neboli způsobu života.⁵ Rovněž v tomto slovníku označuje slovo *řád* vyznamenání, které má svůj původ právě u rytířských řádů.⁶ Jako další významy jsou zde uvedeny *řády politické a řády literární*.⁷

Ve Slovníku spisovné češtiny⁸ u slova *řád* nalezneme údaj, že je to *souhrn zásad a pravidel* nějakého děje nebo činnosti (např. *mravní řád, volební, školní, domovní řád*), dále *uspořádání*, jeho způsob, organizace, systém (např. *řád přírody, právní řád, společenský řád*) a třetím významem slova je označení *sdružení lidí* spojených určitými pravidly. Mezi nimi jsou zvlášť uvedeny církevní organizace (*mnišský řád* zvaný též *řehole* a *řád jezuitský*).

Souhrnně můžeme říci, že slovo *řád* v sobě nese mnoho rozličných významů. V této práci chceme pod tímto pojmem rozumět především *řád* jako soubor zásad, přikázání či ustanovení pro nějaké děje nebo činnosti neboli *řád* jako soubor konkrétních pravidel, podle kterých se má něco konat. V užším slova smyslu pak pro nás bude *řád* souhrnem životních pravidel pro Bohu zasvěcené osoby. V první a druhé kapitole se též dotkneme *řádu* ve smyslu celkového uspořádání, organizovaného systému a *řádu* jako sdružení lidí spojených určitými pravidly.

1.2 Slovo *řád* v Písmu svatém

Seznámili jsme se s širokým významem slova *řád* a v této další podkapitole, bychom se chtěli zaměřit na to, v jakých souvislostech se pojem *řád* a významově podobné výrazy nachází ve slovech Písma svatého Starého i Nového zákona.

Bible nám dává zahlédnout *řád* již v samotném celku stvoření. Pokud čteme knihu Genesis, máme možnost se dotknout Boha, který tvoří, uspořádává a odděluje, dává všemu svůj *řád* (srov. Gn 1,1–31). O tomto uspořádání se zmiňuje kniha Moudrosti: „*Ty jsi vše uspořádal s mírou, počtem i vahou.*“ (Mdr 11,20)

⁵ Srov. „*Řád*“ v VIII. díl. *Ottův slovník naučný*. Fotoreprint původního vydání z roku 1894, Paseka. Polička: koedice nakladatelství Argo a nakladatelství Paseka, 1997, s. 144.

⁶ „*Když přestal význam řádů jakožto společností, zbyly řády, jakožto čestná vyznamenání.*“ „*Řád*“ v XXI. díl. *Ottův slovník naučný*, s. 20.

⁷ Např. „*literární řád palmový, květinový, Pegnický–Německo 17. stol.*“ „*Řád*“ v XXI. díl. *Ottův slovník naučný*, s. 20.

⁸ „*Řád*“ v *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český AV ČR. 2. vyd. Praha: Academica nakladatelství AV ČR, 2001, s. 371.

Na jiném místě nacházíme: „*Duch Hospodinův naplňuje zemi, on, jenž všemu dává řád, zná každou myšlenku.*“ (Mdr 1,7) Pokud se podíváme na stvoření, můžeme zde odhalit mnoho divů, které skrývá. Vše je harmonicky uspořádáno již od nepatrných částic hmoty.⁹ Věda stále lépe odhaluje zákonitosti, které se nachází kolem nás i v nás samotných. Zákony nás obklopují, a jsou nám dané samotným Stvořitelem. „*Víš, jaké jsou řády nebes?*“ (Job 38,33) Bůh však stojí nad zákony světa. Bůh tvoří stále.¹⁰ Celé stvoření je pak výrazem lásky Boha k člověku (srov. Gn 1,26–31). V úryvku u proroka Jeremiáše nacházíme rovněž *řád* ve smyslu Božích světových zákonů a Boha, který je počátkem tohoto řádu: „*Což se mě nebudete bát? je výrok Hospodinův, nebudete se přede mnou svíjet bolestí? Moři jsem jako hráz položil písek, je to řád věčný, který nepřestoupí. Bouří se, ale nic nezmůže, jeho vlny hučí, ale nepřestoupí jej.*“ (Jr 5,22)

Druhým významem slova *řád* v Písmu svatém, je nejvíce zmiňován *řád* jako bohoslužebný a obřadný předpis nebo jako různá pravidla a ustanovení pro život společenství. „*Toto je řád hodu oběti pokojné, která se přináší Hospodinu: Jestliže ji někdo přinese jako projev vděčnosti, ať přinese k děkovné oběti nekvašené bochánky zadělané olejem a nekvašené oplatky pomazané olejem.*“ (Lv 7,11) Především kniha Starého zákona Leviticus, kniha kněžská, vyjmenovává mnohé *řády* – prepisy pro oběti. *Řád* oběti zápalné, přídavné, pokojné, oběti za hřích, za různá provinění. V této knize se nachází *řády* pro kněze, *řády* očišťovací, *řády* slavností¹¹ a mnohá jiná ustanovení, která měli Izraelité zachovávat. Obětní praxí a s ní spojenými obřady, vyjadřovali a uskutečňovali Izraelité svůj vztah k Bohu. Taktéž v knize Numeri nacházíme různé *řády* jako ustanovení a pravidla, např. *řád* pro nečisté a provinilé, *řád* pro osvědčení nevinu, *řád* pro slavnost beránka. V této knize se nachází i *řád* pro nazíry, Hospodinovy zasvěcence (srov. Nu 6,1–21).

⁹ Fyzika udělala velké pokroky v oblasti rozboru hmoty a říká nám, že je podstatně uspořádána už od svých nejnepatrnějších struktur, už od svého nejnvtřnějšího složení: „*Kdo ji uspořádal, ten ji také stvořil. Uspořádal ji tím, že ji stvořil, stvořil ji tím, že ji uspořádal. Stvořitel a pořadatel je jeden jediný, praví věda. Vnitřní bytí mohl uspořádat jen ten, kdo je stvořil.*“ DE FIORES, T. a GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1067.

¹⁰ „*Stvoření je však činnost, která nekončí, která pokračuje i dnes a bude pokračovat i zítra. Stvoření se chápe v řádu jediné příčiny – lásky, která se dotýká přítomného i budoucího. Jakékoliv tvrzení o stvoření se nemůže uzavřít do času, ale vyjadřuje se jasně v Osobě.*“ Srov. TENACE, M. *Vybrané kapitoly z antropologie. Stvoření člověka k obrazu a podobnosti Božímu*. 1. vyd., Velehrad: Refugium, 2001, s. 104–105.

¹¹ „*Šest dní se bude pracovat, ale sedmého dne bude den odpočínutí, slavnost odpočínutí, bohoslužebné shromáždění; nebudete vykonávat žádnou práci*“ (Lv 23,3).

Dalším místem, kde se ukazuje *řád* v odlišném významu, je list Židům v knize Nového Zákona. Jedná se zde o *řád* kněžství. Šestá a sedmá kapitola této knihy porovnává židovské kněžství podle *řádu* Áronova s kněžstvím Ježíše Krista podle *řádu* Melchisedecha.¹² Ježíš Kristus je dokonalou obětí a zůstává knězem navěky.¹³ V deváté kapitole listu Židům se pak zmiňuje *řád* i v souvislosti, kterou jsme již uváděli, jako *řád* bohoslužebný.

V Písmu také nacházíme pojem *řád*, který vyjadřuje spíše celkové zachovávání *Božího zákona - desatera*. Prorok Izaiáš hovoří: „*Den co den se mne dotazují, chtějí poznat moje cesty jako pronárod, jenž koná spravedlnost a řád svého Boha neopouští; na spravedlivé řády se mě doptávají, chtěli by mít Boha blízko.*“ (Iz 58,2) V Žalmech nacházíme též odkaz na *řád* ve smyslu vyhlášení zákona. „*Takové je nařízení v Izraeli a řád Jákobova Boha.*“ (Ž 81,5) „*Hospodinovy řády jsou pravda, jsou nejvyšší spravedlivé, nad zlato vzácnější, nad množství ryzího zlata, sladší nad med, než včelí med z plástve.*“ (Ž 19,10–11) V knize Přísloví nalézáme následující vyjádření o *řádu*: „*Když je v zemi nevěrnost, bývá v ní mnoho velmožů, ale člověk rozumný a znalý udrží řád.*“ (Př 28,2)

Významově podobná slova, která souvisí se slovem *řád*, nacházíme v Písmu především jako *zákon, příkázání, ustanovení* či Kristem daná *doporučení* (srov. Mt 5,17–48). Od *Zákona*, který dává Hospodin, se odvíjí všechny další předpisy. Slovo *zákon* je v Písmu svatém citováno častěji než slovo *řád*. Nalezneme ho například v druhé knize Starého zákona, Exodu, kde Hospodin promlouvá k Mojžíšovi: „*Vystup ke mně na horu a pobud' tam. Dám ti kamenné desky – zákon a příkázání, které jsem napsal, abys jim vyučoval.*“ (Ex 24,12) V knize Nového zákona se setkáváme s těmito výrazy např. v Matoušově evangeliu: „*Mistře, které příkázání je v zákoně největší?*“ (Mt 22,37) *Zákon*, který židé striktně dodržovali, byl paradoxně použit proti samotnému Ježíši Kristu. V Janově evangeliu čteme: „*Židé mu odpověděli: ‚My máme zákon, a podle toho zákona musí zemřít, protože se vydával za Syna Božího.‘*“ (J 19,7) Ježíš přesto nepřišel *Zákon* zrušit, ale naplnit

¹² „*Kam jako první vstoupil Ježíš, kněz podle řádu Melchisedecha*“ (Žd 6,20).

¹³ „*Král Melchisedech, král Sálemu, je král spravedlnosti a pokoje, (...) jeho dny nemají počátek a jeho život je bez konce. A tak je podoben Synu Božímu zůstává knězem navždy*“ (Žd 7,2–3).

(srov. Mt 5,17). On vše proměňuje a naplňuje. Můžeme říci, že celý *Zákon* nyní prochází Kristovou osobou. V Kristu začíná nové stvoření.¹⁴ Kristus učí své učedníky nově porozumět *Zákonu*, když jim vysvětluje ducha *Zákona*, kterým je láska (srov. Mt 5,1–12; J 15,12–14). Všechno to co jste učinili druhému, říká Pán, mně jste učinili (srov. Mt 25,40). „*Neboť Zákon byl dán skrze Mojžíše, milost a pravda se stala skrze Ježíše Krista.*“ (J 1,17)

Pro krátkou rekapitulaci můžeme říci, že v Písmu se setkáváme se slovem *řád* mnohokrát v několika různých významových obměnách. V Bibli představuje *řád* uspořádání celého stvoření s jeho zákony a ukazuje na jeho původce. Nejčastěji je slovo *řád* užíváno ve Starém zákoně v souvislosti s *řádem* bohoslužebným, s *řádem* předpisů a ustanovení. Též zde nacházíme zmínku o *řádu*, kterým se měli řídit lidé zasvěcení Hospodinu. *Řád* označuje i předpisy *Zákona* a ustanovení Desatera, které národ dostal od Hospodina. V Novém zákoně se slovo *řád* nachází jen na několika málo místech. V listě Židům je *řád* spojen s Kristem, který je věčným veleknězem podle *řádu* Melchisedechova a v souvislosti s první smlouvou, která měla bohoslužebný *řád*.

V Písmu nacházíme i slova významově blízká slovu *řád*, kterými jsou např. *zákon* a *přikázání*. Ve Starém zákoně se jedná o pravidla života, která Bůh dal Izraeli a která jej odlišovala od ostatních národů a vedla k jedinému Bohu. Tato pravidla nabyly v knihách Nového zákona nového významu skrze narození, život, smrt a vzkříšení Ježíše Krista a jako taková se stala normou pro Kristovy učedníky. Můžeme proto říci, že veškerá pravidla, přikázání, nařízení, doporučení či rady v Písmu svatém, tedy všechny *řád*, vychází od Boha a opět k Bohu směřuje.

1.3 Od Božího řádu k řádu křesťanského života

V této části první kapitoly bychom se chtěli dotknout tématu Božího *řádu*, který je přítomen v celém stvoření a je darován člověku, jenž ve stvoření zaujímá své specifické a významné místo. Drama hříchu odkrývá potřebu vnějšího *řádu*, ve smyslu pravidel, jako jednoho z nástrojů, který obdrží člověk od samotného Boha, pro svoji

¹⁴ Srov. TENACE, M. *Vybrané kapitoly*, s. 110.

záchranu a návrat k Bohu. Vývojem lidského *řádu* jakožto pravidel a přikázání v dějinách spásy se budeme zabývat v druhé části této podkapitoly. Zaměříme se na to, jak Bůh jedná s člověkem po hříchu neposlušnosti, jaké prostředky používá k návratu člověka k sobě. Neboť *řád* v podobě přikázání je nasměrovaný především k obnově obrazu pravého Boha v člověku a k přípravě na uskutečnění konečné záchrany, jež je dána samotným Bohem v Kristu Ježíši, skrze Ducha Svatého.

1.3.1 Boží *řád* ve stvoření

Z celkového biblického pohledu minulé podkapitoly vyplývá, že *řád* ve smyslu uspořádání má zásadní význam v celém stvoření (srov. Gn 1,1–31; Mdr 11,20; 1,7; Jb 38,33; Jr 5,22). Dává-li Bůh *řád* stvoření jako celku,¹⁵ aby fungovalo a směřovalo k svému cíli,¹⁶ dává ho i člověku a lidskému společenství. Bůh stvořil člověka jako vrchol svého stvoření, neboť ho jako jediného učinil ke svému obrazu a podobě (srov. Gn 1,26). Tato skutečnost je základem analogie bytí mezi Bohem a člověkem.

Trojediný Bůh, který se chce tak, jak je, a je tak, jak se chce,¹⁷ je trojicí Osob, které jsou vymezeny svými láskyplnými vztahy.¹⁸ Člověka stvořil, aby měl podíl na tomto životě lásky Trojice a aby v sobě rozvíjel obraz Boha a dorůstal do jeho podoby.¹⁹ Proto člověk dosahuje plnosti svého lidství a své maximální seberealizace, je-li tak, jak chce Bůh, a chce-li se tak, jak to pro něho Bůh od věků v lásce připravil (srov. Ef 1,4).²⁰ Skutečnost, že byl člověk stvořen, aby dorostl do podoby obrazu svého Stvořitele (Ježíše Krista), úzce souvisí s jeho touhou po božství – „*člověk chce*

¹⁵ První tři kapitoly knihy Genesis vyjadřují „pravdu o stvoření, o jeho původu, o jeho cíli v Bohu, o tom, že má *řád* a že je dobrý, o povolání člověka, o dramatu hříchu a o naději na spásu“ KKC 289, srov. KKC 299.

¹⁶ „Stvoření má svou vlastní dobrotu a dokonalost, ale nevyšlo z rukou Stvořitele zcela dokončené. Je stvořeno tak, že je ‚na cestě‘ (in státu viae) ke konečné dokonalosti, k jaké je Bůh určil; tu však má teprve dosáhnout“ KKC 302. „Konečným cílem stvoření je, aby Bůh, který je původcem všeho, byl také všechno ve všem (1 K 15,28), a tak sobě zjednal slávu a nám blaženost“ KKC 294.

¹⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi, tak i na zemi: Náčrt trinitární teologie*, 1. vyd., Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 495.

¹⁸ „Otec chce sebe kvůli Synu a Duchu svatému; Syn chce sebe kvůli Otci a Duchu svatému; Duch svatý chce sebe kvůli Otci a Synu.“ *Tamtéž*, s. 495.

¹⁹ „Bůh se již ve stvoření člověku daruje a zároveň mu ukládá velkolepý úkol dospět do podoby svého Stvořitele.“ *Tamtéž*, s. 48.

²⁰ „Neboť to, co s vámi zamýšlím, znám jen já sám, je výrok Hospodinův, jsou to myšlenky o pokoji, nikoli o zlu: chci vám dát naději do budoucnosti“ (Jr 29,11).

být jako Bůh.²¹ Bůh ho při stvoření vybavil schopností svobodného poznání a jednání. Člověk dostal možnost svobodně se rozhodnout pro lásku a dobro – pro poslušnost Bohu. Tento dar svobodné volby v sobě přinesl i eventualitu špatného pochopení stvořené svobody člověkem samotným, které může vést k jeho vzpouře a nepřijetí Boží vůle v životě až k popření Boha a jeho existence.²²

Člověk se svým neposlušným jednáním dopustil hříchu odmítnutí Boha. Tím popřel svou přirozenost a porušil věrnost své identity, kterou od Boha získal.²³ Neposlušností vůči Bohu, ve své touze vědět jako on, co je dobré a co je zlé,²⁴ překročil Boží *řád*, příkaz daný Bohem (srov. Gn 2,16–17), protože uvěřil, že tento zákaz nebyl dán proto, aby ho chránil, ale aby ho omezil. Uvěřil podvodu hada, který mu podsunul myšlenku, že mu Bůh něco odpírá a že ho klame. Svým hříchem nevěry narušil člověk svůj vztah k Bohu, vztah lásky, důvěry a přátelství a převrátil jej v pravý opak.²⁵ Ztratil milost prvotní svatosti,²⁶ vnitřní soulad, harmonii a svoji celistvost, v níž doposud žil, a zakusil na sobě následky svého hříchu, kterými bylo, mimo jiné, odloučení od Boha a smrt.

²¹ POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi*, s. 48.

²² „Lidská volní mohutnost je chtěním v možnosti, která se aktualizuje při setkání s nějakým žádoucím podnětem nebo hodnotou. Právě v možnosti volby pak splývá náš požitek svobody. ‚Sebechtění‘ Boha Otce, Syna a Ducha svatého (...) je chtění v uskutečnění (...) svrchovaně svobodné. Je to však svoboda dovršená, dokonalá, a proto neměnná; svoboda reálně totožná s oním nekonečným bytím, sebedarováním, sebeurčením.“ POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi*, s. 494. Svoboda člověka je stvořená, má jiný charakter než nestvořená svoboda Boha. Je možná pouze v nestvořené svobodě Boží, mimo ni se stává otroctvím vlastních hnutí. „Svoboda totiž není libovolnost či svévole, neboť je zaměřena k vědomému dobru. Čím větší dobro někdo pozná, chce a realizuje, tím je svobodnější.“ *Tamtéž*.

²³ Člověk je stvořením Božím jako všechno ostatní na světě. Bůh, jeho Stvořitel, dal člověku život a určil jeho způsob života a úkol ve světě. Připravil pro něj všechny nutné podmínky. Člověk má být pánem přírody [Gn 1,26–28; 2,15.19], přitom však trvale závislým na Bohu. Srov. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. 2. přeprac. vyd., Praha: Kalich, 1951–1956, s. 1017–1019.

²⁴ „Poznání dobra zla je výsada, kterou si vyhrazuje Bůh a které se člověk neoprávněně zmocní hříchem Gn 3,5;22. Není to tedy vševědoucnost, tu padlý člověk nemá, ani mravní rozlišování, to měl už člověk nevinný a Bůh je svému rozumnému tvorovi nemůže odpírat. Je to schopnost sám se rozhodovat, co je dobré a co zlé, a jednat podle toho, znamená to, že se člověk domáhá mravní autonomie a tím popírá svůj stav tvora. Iz 5,20. Prvotní hřích byl útok na Boží svrchovanost, proviněním tu byla pýcha. Konkrétně se tato vzpoura projevila přestoupením Božího příkazu a byla znázorněna obrazem zakázaného ovoce.“ *Jeruzalémská Bible*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2010, s. 43.

²⁵ „Milovat a být milován je největší věcí mezi Bohem a duší. Hřích je opak uplatnění svobody proti vztahu.“ TENACE, M. *Vybrané kapitoly*, s. 16.

²⁶ „Člověk byl od Boha stvořen ve stavu svatosti“ GS 13.

Bůh však člověka po hříchu neopustil,²⁷ ale vydal se s ním na cestu záchrany (srov. Gn 3,15), která je dlouhou cestou k poznání pravé tváře Boha,²⁸ ne té, ve kterou člověk mylně uvěřil. Postupně se Bůh zjevoval člověku a přiváděl jej nazpět obnovenou poslušností. Používal k tomu různé příkazy, nařízení a ustanovení, které se týkaly jednotlivých oblastí života člověka a jeho vztahu k Bohu a k ostatním lidem. Všechno jednání Boha ve prospěch člověka bylo zaměřeno na konečné zjevení Boží lásky, ve vtělení Slova, Božího Syna, Ježíše Krista (srov. J 3,16), a skrze něho na obnovení schopnosti člověka připodobňovat se dokonalému obrazu Boha, kterým je Ježíš Kristus (srov. Ko 1,1).²⁹

1.3.2 Vývoj ke křesťanskému řádu života v dějinách spásy

Řád ve smyslu přikázání a pravidel pro život člověka nacházíme na cestě spásy na mnoha místech. V době přípravy na událost vtělení uzavřel Bůh s člověkem několikrát smlouvu jako dohodu, která vymezovala jejich vzájemný vztah a jejímž cílem bylo poznání pravého Boha a záchrana člověka. Smlouva měla za úkol vymezit práva a povinnosti jednotlivých stran. Zahrnovala ustanovení, příkazy a podmínky, které se mají plnit. Bůh se nejprve obracel na člověka, jako jednotlivce. Zachránil spravedlivého Noema a jeho rodinu před trestem potopy. Noe ale musel nejprve poslechnout Boha a splnit jeho příkazy (srov. Gn 6,14–22). Až potom přišla záchrana, uzavření smlouvy a zaslíbení (srov. Gn 9,9–17). Dále si Bůh vyvolil Abraháma, který byl poslušný Božím příkazům (srov. Gn 12,1) a svojí vírou získal Boží požehnání, příslib (srov. Gn 12,2–3) a smlouvu (srov. Gn 15,18–21).

Později Bůh splnil slib, který dal Abrahámovi, a vyvolil si celý izraelský národ, potomstvo Abrahámovo, za svůj lid. Pomocí svého služebníka Mojžíše ho vyvedl z Egypta, z domu otroctví (srov. Ex 12,29–42) a uzavřel s ním smlouvu na hoře Sinaj

²⁷ „Cožpak může zapomenout žena na své pacholátko, neslitovat se nad synem vlastního života? I kdyby některé zapomněly, já na tebe nezapomenu“ (Iz 49,15).

²⁸ Bůh „on sám je první, kdo klade do středu svého zájmu člověka. Nejvyšší tedy po nás nechce nic, co by on sám nečinil. (...) dialogický antropocentrismus ze strany Boha a dialogický teocentrismus ze strany člověka se nevylučují, ba naopak, vzájemně se prolínají jako dvě tváře jedné jediné lásky.“ POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi*, s. 50.

²⁹ Neboť cesta spásy, záchrany člověka, má kořen v samotném Božím Slovu, ve kterém bylo vše stvořeno (srov. Ko 1,16–17).

(srov. Ex 24,1–8), jejímž základem byly desky zákona a přikázání. Jednotlivá nařízení a ustanovení Boha se stala pro Izraele Zákonem.³⁰ Ten měl být strážcem života celého společenství Izraele. Upravoval vztahy mezi lidmi, vztah mezi národem a Bohem i mezi Bohem a jednotlivcem. Zde se již posouváme významem slova *řád* od vnitřního uspořádání celého stvoření a života člověka³¹ k jeho vnější proklamaci ve formě souboru příkazů a zákazů. Člověk svým hříchem nebyl schopen sám vidět a žít vnitřní *řád* daný Bohem, proto mu byl darován Zákon, jako prostředek k jeho znovunalezení.

Izraelský národ ve svých dějinách mnohokrát tento Zákon překračoval, neřídil se jím, a odvracel se tak od svého Boha. Mnohými způsoby Bůh promlouval k tomuto národu skrze proroky a krále a vyzýval je k návratu. Lid mu nebyl lhostejný i přes všechny urážky a nevěry, kterých se dopustil. U proroka Izaiáše slyšíme, jak se Hospodinu nelíbí nesprávná bohoslužba Izraele, která nevede izraelský národ ke konání dobra, ale je jen pouhým prázdným obřadem (srov. Iz 1,11–20). Izraelité také trpěli za svá provinění modloslužby, pokud se však obrátili k Hospodinu a činili pokání, Bůh je vždy zachránil a vysvobodil (srov. Iz 30,19–26). Rovněž prorok Jeremiáš vytýká zlo modloslužby (srov. Jr 2,13; 17–19) a připomíná slova smlouvy, kterou měli Izraelité zachovávat (srov. Jr 11,4). Slyšíme však i slova příslibu budoucího krále, který vysvobodí svůj lid (srov. Jr 23,5–7) a nové smlouvy, která bude dána každému do srdce (Jr 31,31–34), příslib smlouvy, která bude věčná (Jr 32,38–41).

Ježíš Kristus, vtělené Slovo Otce, v evangeliu učí, že nepřišel Zákon odstranit, ale naplnit. Ukazuje, že hlavním úkolem Zákona bylo usvědčovat Izraele z nevěry vůči Hospodinu a chránit Boží pravdu.³² Zjevuje člověku milujícího Otce, který tento Zákon vyvolenému národu dal, a odhaluje jeho skutečnou podstatu, kterou je láska

³⁰ Zákon byl úmluvou mezi Bohem a vyvoleným národem. Jeho obsahem bylo jednak Desatero, jako mravní přikázání, dále obřadní předpisy i předpisy občanského, veřejného a trestního práva. Srov. BENEŠ, A. *Morální teologie*. 4. vyd. Praha: Krystal OP, 1994, s. 46.

³¹ Jeho vztahu k Bohu, k sobě, k ostatním lidem i k stvoření.

³² Zákon vznikl důsledkem hříchu, je však ochranou pro člověka, aby si nevytvářel modly a neopakoval znovu Adamův hřích, chtít být jako Bůh, a aby tak chránil Boží pravdu. Zákon má svůj smysl do té doby, pokud se nezjeví v dějinách Boží Syn. Zákon vede ke Kristu. „*Když přichází Kristus, Syn, není už zákona zapotřebí, protože v Něm se zjevil Bůh ve své plnosti a pravdě.*“ Srov. RUPNIK, I. M. *Vybrané otázky z antropologie: Člověk a vzkříšení*. 1. vyd. Olomouc: CMTF UP, Katedra pastorální a spirituální teologie v Olomouci ve spolupráci s Centrem Aletti Velehrad-Olomouc, 2003, s. 211.

Boha k člověku. Zároveň tím odkrývá nejrůznější lidské nadstavby Zákona v podobě různých nařízení, zákazů nebo jejich falešných interpretací (srov. např. Mt 23,13–28), které neměly nic společného s Boží vůlí. Ježíš Kristus žádá od člověka pochopení vnitřní podstaty Zákona, která slouží k rozvoji a upevnění vztahu lásky Boha a člověka. Ježíš Kristus svým životem, smrtí a vzkříšením naplňuje vůli svého Otce (srov. J 14,31). „*Kristus miluje Otce a chce to, co Otec, a proto se odevzdává do jeho vůle, která je jenom jedna: aby svět zjistil, že je Jím milován.*“³³

Sv. Pavel, velký průkopník svobody od zachovávání Zákona redukováného jen na soubor vnějších ustanovení (srov. Ř 4,6–25), vyzdvihuje význam Zákona jako nutného přípravného prostředku na příchod Spasitele a v celé obětní praxi vidí předobraz Kristovy výkupné oběti na kříži. Říká, že v Ježíši Kristu došly tyto rituální předpisy svého naplnění a pozbyly svého významu (srov. Ř 7,24–25; 8,1–11), neboť „*novostí Krista je vzkříšení. Ve vzkříšení je vše usmířeno, je dovršena nová smlouva, ne o zákoně, ale o konkrétní lásce: ta, která je soustředěna v eucharistii, těle a krvi Kristově. Když žijeme lásku, dovršujeme tajemství stvoření.*“³⁴

Pouze v Ježíši Kristu působením milosti Ducha Svatého, který nám byl dán do srdce (srov. Ř 5,5), je možné usilovat o plnění nového přikázání lásky (srov. J 13,34), které v sobě nese i celé starozákonné Desatero (srov. J 14,15–17).

Načrtli jsme vývoj *řádu* jako souboru předpisů v dějinách spásy od konkrétních jednotlivých příkazů daných praotcům, přes darování Zákona Izraelitům a jeho naplnění a dovršení v Ježíši Kristu. Vzkříšení Ježíše Krista završuje dílo vykoupení člověka, a tak překračuje Zákon v jeho úkolu připravit Izraele na příchod Vykupitele.

Každý křesťan prochází ve svém životě podobnou cestou života víry jako izraelský národ a celé lidstvo. Bůh na začátku této cesty volá člověka k osobnímu a jedinečnému vztahu. Vyvádí ho z jeho pohanství, dává mu přikázání Desatera a postupně ho vyučuje lásce a poznání pravdy.³⁵ Vybavuje ho svým Svatým Duchem, který mu pomáhá na cestě následování Krista (spodobit se s Kristem), aby došel pravé

³³ RUPNIK, I. M. *Vybrané otázky*, s. 216.

³⁴ TENACE, M. *Vybrané kapitoly*, s. 110.

³⁵ „*Zatímco ve SZ je pravda prakticky totožná s věrností smlouvě uzavřené s Bohem, znamená pravda v NZ plnost zjevení v osobě Kristově.*“ *Slovník biblické teologie*. 5. vyd. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, s. 369.

svobody Božího dítěte.³⁶ Následovat Krista znamená jako On konat vůli nebeského Otce,³⁷ usilovat o dokonalost, která přemáhá zlo dobrem (srov. Mt 5,48), o svatost, o svoji pravou identitu, „o zbožštění v Kristu“.³⁸

V Kristu se naplňuje, že uskutečněným Zákonem a zbožštěním člověka je nepřekonatelně zjevená a lidským způsobem naplněná láska na kříži,³⁹ která nám otevírá cestu k sebedarování. „*A proto máme povinnost dát život za bratry (srov. J 3,16). (...) tato láska a toto milosrdenství je také největším měřítkem spravedlnosti, svatosti, zbožštění, spásy, tedy zákonem, podle něhož budeme souzeni. (...) být jako Syn, který od věčnosti po Otcově vzoru daruje sebe sama bez výhrad, je možné jedině tehdy, když se sami darujeme se stejnou, tedy božskou štědrostí. To je měřítko pravé křesťanské dokonalosti.*“⁴⁰

Dokonalost a svatost života člověka byla velkou touhou již prvotních křesťanů. Jejich zákonem bylo nové přikázání, které přikázal Ježíš Kristus: „*To je mé přikázání, abyste se milovali navzájem, jako jsem já miloval vás. Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele*“ (J 15,12–13). Cílem a naplnění křesťanského života bylo Boží království. Snaha o dokonalost přinášela již od počátku církve v některých lidech odezvu totálního následování Krista, a dala tak posléze vznik řeholním společenstvím s jejich pravidly – *řádem* života.

³⁶ „*Pravá svoboda však je nevšední znamení Božího obrazu v člověku. Bůh totiž chtěl člověka ponechat v jeho rozhodování (srov. Sir 15,14), aby svého Stvořitele sám hledal a přimknutím k němu dospěl k plné a oblažující dokonalosti.*“ GS 17.

³⁷ Tato vůle je vyjádřena i v přikázáních Desatera a v jejich pravém výkladu, kterým je pozemský život, smrt i vzkříšení Ježíše Krista.

³⁸ „*Je možné hovořit o člověku, pokud necháme mluvit Krista, v němž je veškeré lidstvo přijato a milováno nikdy nekončící láskou. Kristovo boholidství je místem, kde Bůh šeptem vyslovuje člověk a kde člověk je. Je místem, kde člověk může říci, kým je. A člověk je, když ho vyslovuje Kristus.*“ RUPNÍK, M. I. *Vybrané otázky*, s. 234–235.

³⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi*, s. 503.

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 503–504.

2 ŘÁD JAKO TÉMA V DĚJINÁCH SPIRITUALITY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA

Řád křesťanského života se postupně objevoval v řeholních pravidlech uspořádávajících společný život vznikajících komunit bratří a sester, kteří chtěli radikálně následovat Krista. V evangeliu je předkládán ideál dokonalosti všem lidem: „*Bud'te tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.*“ (Mt 5,48) Kristus volá každého člověka k následování svým jedinečným způsobem. Někteří lidé jsou však pozváni k radikálnímu, výlučnému následování Krista (srov. Mt 19,21; Mt 19,12; Mk 1,17). Toto následování naplňují v životě řeholního společenství. Členové se zavazují Bohu sliby, kterými stvrzují, že budou žít podle evangelijních rad a podle příkladu Krista v panictví, v chudobě a poslušnosti,⁴¹ která samotného Krista přivedla až na kříž.

V první části této kapitoly se zaměříme na mnišství – zrod řeholního života a jak je v něm prožíván *řád* ve formě stanovených pravidel. V druhé části budeme sledovat určité vybrané řehole, kdy vznikaly, čím se odlišovaly a jaké nové prvky se v nich objevují v kontextu s dějinným vývojem celé společnosti. V závěru této kapitoly se seznámíme s konkrétním řeholním společenstvím a jeho *řádem*, abychom si ozřejmili jak důležitou součástí zasvěceného života *řád* je.

2.1 Mnišství a význam *řádu*

Počátky řeholního společenství a jeho *řád* nacházíme již v mnišském způsobu života. Mnišství a jeho původ má však velmi bohatou historii, kterou se nemůžeme pro její rozsáhlost podrobně zabývat. Jen si připomeneme několik základních prvků.

Charakteristickým rysem prvotní církve byl společný život a společné vlastnictví. Lidé prodávali svůj majetek a dávali vše ke společnému užívání (srov. Sk 2,44–46). Již zde můžeme zachytit první podobu „řeholního života“, ve kterém se jednotlivci zříkají vlastnění majetku a žijí ve společenství, kde mají

⁴¹ „*Dokonalost lásky, k níž jsou všichni věřící povoláni, ukládá těm, kteří dobrovolně přijmou povolání k zasvěcenému životu, povinnost zachovat čistotu v celibátu pro Boží království, chudobu a poslušnost. A slíb zachovávat tyto rady ve stálém životním stavu uznaném církví charakterizuje Bohu „zasvěcený život“*“ KKC 915.

všichni všechno společně. Prvotní církev se postupně rozrůstala a nemohla udržet společenství, ve kterém se zachovávaly blízké vztahy a společné vlastnictví, stávala se více univerzální. Nejvyšším svěděctvím Kristu a napodobením jeho života bylo v prvotní křesťanské době krvavé mučednictví. Později vznikají různé formy života, které jsou ovlivněny především touto askezí – připraveností na mučednickou smrt.

Od 2. století je známa asketická skupina lidí, kteří žijí životem ve zdrženlivosti a odříkání. Též máme zmínky o mužích i ženách, kteří přijímají celibát, a touží tak napodobit Krista. Tito lidé žijí v modlitbě, v postech a umrtvování a ve službě chudým nejprve ve své rodině, postupně se sdružují do skupin. Později byla pro ně sestavována a vyhlášována pravidla života např.: sv. Ambrožem, sv. Jeronýmem,⁴² podle kterých se začali řídit. Měli předepsané modlitby, které zpívali během dne a ke kterým vstávali i v průběhu noci. Ti, kteří chtěli přijmout celibát, mohli složit slib do rukou biskupa.⁴³ Panny měly nosit černou tuniku a na hlavě černý závoj, který jim měl posvětit biskup v den zasvěcení.⁴⁴

Koncem 3. století lze sledovat vznik křesťanského mnišství⁴⁵ především v Egyptě a v Palestině. Na osamělá místa nebo na poušť se uchýlovali lidé, kteří chtěli věrně žít ideál křesťanského života v samotě a odloučenosti od lidí. Toužili napodobovat co nejlépe život apoštolů a prvních křesťanů, měli velikou touhu po dokonalém životě s Bohem. Své mučednictví, které nemohli naplnit krvavou cestou, spatřovali ve svědectví svého osobního života s Bohem, ve kterém toužili zemřít pro Krista. Zřekli se světa a asketickým způsobem naplňovali tento ideál.

Mnišství na Východě můžeme rozdělit na dva proudy: život poustevnický eremitů (od řeckého slova pustý) a anachóretů (osamělí, zdržovali se na odlehlých místech nebo v poušti), a na život cenobitů, život ve společenství.

⁴² Srov. AUMAN, J. *Křesťanská Spiritualita v katolické tradici*. 1. vyd., Praha: Karolinum, 2000, s. 42.

⁴³ „Již v roce 306 koncil v Elviře ve Španělsku ukládá trest pannám, které se zpronevěřily svému zasvěcení Bohu a porušily slib panenství.(...) koncil v Ancyře (304) prohlašuje, že zasvěcené panny, které se provdají, se provinují bigamií, protože se před tím zasnoubily Kristu. Za Valense v roce 364 civilní právo vyneslo, že kdo se ožení se zasvěcenou pannou, podléhá trestu smrti. AUMAN, J. *Křesťanská Spiritualita*, s. 42.

⁴⁴ Srov. *tamtéž*, s. 42.

⁴⁵ „Samotné slovo ‚monasticismus‘ pochází z řeckého slova monos, které znamená osamělí: mniši byli lidé, ponejvíc laici, kteří opustili lidskou společnost a v osamění vedli duchovní život.“ LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*. 1. vyd., Praha: Vyšehrad, 2001, s. 5.

Za hlavního představitele a zakladatele poustevnického života je považován sv. Antonín Veliký (251–356), i když měl již své předchůdce. O jeho životě napsal, a tím dal velký impulz k následování tohoto způsobu života, sv. Atanáš. Život sv. Antonína je vykreslen především jako život v ústraní, život modlitby, práce, almužny, předčítání z Písma svatého, vnitřního boje s temnými silami zla, život odříkání a askeze jako prostředku proti všem pokušením. Sv. Atanáš zdůrazňuje ve svém spisu podobnost života sv. Antonína a Ježíše Krista.

Poustevníci se ve svém životě neřídili žádnými danými pravidly nebo mnišskou řeholí.⁴⁶ Přicházeli do odlehlých míst a zde vyhledali nějakého „staršího eremitu“, kterého poprosili, aby se stal jejich duchovním vůdcem. Přicházeli k němu pro radu a on je vedl v duchovním a asketickém životě. Postupně, ještě za života, ale i po smrti svatého Antonína, vznikaly různých místech Egypta, v Palestině a Sýrii mnišské osady, jakési mnišské vesnice, nazývané lávry (cesta). Zde se usazovali poustevníci a žili v jeskyních nebo chatrčích samostatně pod vedením duchovního otce, opata, který měl na starost určitou skupinu lidí, čítající stovky poustevníků. Společně se scházeli v neděli a ve svátky na bohoslužbu.

Prvním významným představitelem cenobitského způsobu života,⁴⁷ byl sv. Pachomius (292–346). Nejprve žil v ústraní jako anachoreta, později, když se kolem něho začali sdružovat další žáci, založil klášter, ve kterém mniši vedli společný život. Klášter byl ohraničený a nacházelo se v něm několik společných budov (kostel, nemocnice, jídelna, budova pro hosty) a jednotlivá obydlí pro mnichy. Ta byla určena skupině asi dvaceti mnichů, kteří spadali do péče představeného – probošta. Celý klášter měl přes tisíc členů a byl řízen patriarchou, samotným Pachomiem. Jídlo a modlitba, byly společné, každý mnich přispíval svým výdělkem do společného fondu. Toto uspořádání však někteří zneužívali, proto byla pravidla Pachomiem změněna. Všichni měli později společné vlastnictví. Pachomius kladl důraz na poslušnost představenému a Řeholi, podle níž se měli všichni řídit.

⁴⁶ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*. 1. vyd., Praha: Vyšehrad, 2001, s. 10.

⁴⁷ „Kassián, a spolu s ním i jiní, klade počátky cenobitního života už do doby apoštolů a první jeruzalémské křesťanské společenství považuje za první skupinu, která si zvolila tento způsob života.“ CASSIEN, J. *Conferences* 18,5–6. SC 64, op. cit, s. 14. In ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského Východu. Mnišství*. 1. vyd. Velehrad: Refugium, s. 256.

Dalším významným představitelem mnišství na Východě byl sv. Bazil z Cesareje, který, na rozdíl od mnohých ostatních mnichů, byl velmi vzdělaným mužem. Velmi obdivoval život poustevníků, avšak jako dokonalejší způsob života se mu jevil život ve společenství, jenž lépe odpovídá stvoření člověka jako společenské bytosti. Navíc se v tomto způsobu života může lépe projevat hlavní křesťanská ctnost – láska k bližnímu. Jeho společenství byla menší než u Pachomia, neboť si přál, aby každý mnich měl osobní vztah k představenému. Vyžadoval hlubší poslušnost a umírněnější askezi, kterou musel schválit představený. Sv. Bazil po sobě nezanechal propracovanou Řeholi života společenství, ale jen vzájemně nesouvisející odpovědi na různé otázky a rady, které však ukazují na základní principy jeho společenství, jež jsou opřeny o slova Písma svatého.

Během 4. století se dostalo vědomí o klášterním způsobu života i na západ Evropy. Stalo se tak pravděpodobně díky literatuře zabývající se touto tematikou, kterou s sebou přinesli poutníci vracející se ze Svaté země nebo z Egypta. K rozšíření ideje klášterního způsobu života přispělo velkou mírou i osobní svědectví těchto poutníků, a především samotného sv. Atanáše, který v Evropě pobýval v exilu.

Na Západě byl od začátku větší zájem asketů o život ve společenství, chybělo zde oddělení od světa, které bylo charakteristické v počátcích na Východě. Sv. Eusebius založil kolem roku 365 první mnišskou komunitu v latinské církvi, dalším významným představitelem byl sv. Martin z Toursu, který založil mnoho klášterů, a též sv. Jeroným, který pobyl delší čas v Palestině, založil kláštery pro muže i ženy a dal jim Řeholi sv. Pachomia, kterou přeložil do latiny. Jeronýmův přítel Rufinus přeložil do latiny Řeholi sv. Bazila. Svatý Jeroným a jeho přítel Rufinus tím velmi ovlivnili rozvoj mnišství na Západě.⁴⁸

Nejvlivnější postavou západního mnišství před sv. Benediktem byl Jan Kassián, který v mládí vstoupil do kláštera v Betlémě a později navštívil i Egypt. Díky svým zkušenostem pomohl po návratu mnoha klášterům najít způsob, jak žít mnišské ideály a plnit mnišské závazky. Smysl mnišského života spatřoval ve zdokonalení každého

⁴⁸ Srov. AUMAN, J. *Křesťanská Spiritualita*, s. 62.

jednotlivce, jež se zakládá na růstu jeho ctností. Dokonalostí byla podle něj křesťanská láska dosažená askezí, jejímž plodem je dar kontemplativní modlitby.⁴⁹

Sv. Augustin je uznáván na Západě především jako teolog a učitel církve. Svým životem však velmi ovlivnil i život mnišský. Neprosazoval východní způsob mnišství, ale zavedl novou formu zaměřenou především na společenství a bratrskou lásku.

Hlavním představitelem západního mnišství se stal svatý Benedikt, který žil v první polovině 6. století. Nejprve odešel jako poustevník do samoty na Subiaku, později založil se svými následovníky klášter na Monte Cassinu a stal se zde představeným. Řehole sv. Benedikta nabyla velkého významu zvláště po koncilu v Aix-la-Chapelle roku 817, kde byla uznána za základní mnišskou Řeholi Západní církve, a proto výrazně ovlivňovala klášterní život v Evropě po několik dalších století.

2.2 Vývoj řeholních pravidel v souvislosti s rozvojem řádů a kongregací

Řád ve formě řeholních pravidel je v mnišství nazýván Řeholí nebo-li Regulí. Od samého počátku mnišství je vnímán jako jeho konstitutivní prvek. Slovo *regula* můžeme v mnišské tradici významově chápat jako Písmo svaté (u sv. Pachomia), též jako pravidlo křesťanského života, ústní tradici (nepřepsaný *řád*), příklad života, jako slovo opatovo, taktéž jako klášterní zákonodárství.⁵⁰ V této části si na několika vybraných Řeholích přiblížíme jejich vznik, čím byly ovlivněny, čím na sebe navazovaly, jak se doplňovaly nebo čím se navzájem lišily.

Mezi nejstarší vzniklé řehole patří Řehole Pachomiova nebo, jak můžeme říci podle počtu knih, Pachomiovy Řehole. Sv. Pachomius, jak jsme si již řekli, byl zakladatelem cenobitského způsobu života a napsal Řeholi v koptské řeči pro své společenství kolem roku 292–346/47 v Tabennisi, v jižní části Horního Egypta.⁵¹ Skládala se ze čtyř knih: „*Nařízení*“, „*Nařízení a ustanovení*“, „*Nařízení a úsudky*“,

⁴⁹ „Jediné dokonalé dobro je ‚hledět na Boha‘, a to je třeba postavit nad všechny zásluhy, nad všechny ctnosti spravedlivých, a dokonce nad všechno, jak čteme u svatého Pavla, co je dobré a užitečné.“ AUMAN, J. *Křesťanská Spiritualita*, s. 63–64.

⁵⁰ Srov. *Regula Benedicti. Řehole Benediktova*. 1.vyd., Praha–Břevnov: Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 1998, s. 29–30.

⁵¹ Pachomius založil roku 320 osm mužských a dva ženské kláštery a sám je i řídil, měli více než 1000 členů. Srov. NOVOTNÝ, J. *Basil Veliký a jeho doba*. 1.vyd. Velehrad: Refugium, 1999, s. 47.

„*Narízení a zákony*“.⁵² Charakteristickými prvky této Řehole byl stanovený denní pořádek, s časem pro chórovou modlitbu, společné jídlo a manuální práci, dále naprostá poslušnost představenému i Řeholi, určení zachovávání předepsaných postů a mlčení, účast na liturgii a přijímání eucharistie. V poslušnosti Řeholi a představenému viděl sv. Pachomius základ pro společný život. Řehole byla postavena na Písmu svatém, které bylo prakticky Řeholí pro mnichy. Zajímavostí je, že již sv. Pachomius předepisuje čas pro postulát a noviciát, jako zkušební období před vstupem do mnišského způsobu života.⁵³ Intelektuální činnost v klášteře byla velmi omezená už tím, že mnoho mnichů nemělo žádné vzdělání. Po Pachomiově smrti jeho společenství brzy zaniklo, avšak Řehole a ustanovení pro společný život se šířila dále až na Západ, a to především díky sv. Kassianovi a Jeronýmovi.

V Bazilově Řeholi, která vznikla v druhé polovině 4. století na Východě, si můžeme uvědomit rozdíl v jejím zaměření. Sv. Bazil směřuje pozornost bratrů nejen ke kontemplaci a společnému životu v klášteře, ale i k apoštolské činnosti.⁵⁴ Jak už jsme se zmínili v předchozí části této kapitoly, nenapsal sv. Bazil Řeholi jako takovou, pouze ve svých spisech odpovídá na otázky mnichů, jak správně žít život v klášteře.⁵⁵ Neviděl jako nejdůležitější zachovávání složených slibů, ale naplnění křestního závazku a následování ukřižovaného Krista.

V roce 361 sepsal sv. Bazil první sbírku zvanou *Moralia*,⁵⁶ dalšími jeho díly byl spis *Asceticon parvum* (Malá asketická příručka) a spis *Asceticon magnum* (Velká asketická příručka),⁵⁷ ve kterém nacházíme rozdělení na 55 *Regulae fusius tractatae* (55 Velkých pravidel) o zásadách společného mnišského života a 313 *Regulae brevius*

⁵² Srov. VENTURA, V. *Spiritualita křesťanského mnišství*. 1. vyd. Praha: Benediktinské opatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Praze–Břevnově, 2006, s. 146.

⁵³ „*Na počátku noviciátu byla obláčka, při níž postulát obdržel mnišský hábit, skládající se z lněné tuniky, kápě a pláště z kozí kůže. Přijetí do noviciátu bylo podmíněno příznivým vyjádřením profesů. Po úspěšně ukončeném noviciátu, většinou naplněném manuální prací, výchovou k poslušnosti a memorováním dlouhých úryvků z Písma, mladý mnich složil slib života podle řehole.*“ AUMAN, J. *Křesťanská spiritualita*, s. 47.

⁵⁴ Sám vycházel k obyvatelům v okolí kláštera, kteří potřebovali nějakou podporu, pomoc nebo povzbuzení. Srov. NOVOTNÝ, J. *Basil Veliký*, s. 51.

⁵⁵ Pravidla společného klášterního života, která by vedla k dokonalosti života, nacházel při rozjímavé četbě Písma v kruhu svých spolubratří. Srov. *tamtéž* s. 58.

⁵⁶ Obsahuje 1553 veršů Nového Zákona sestavených do 80 pravidel. Měla za úkol povzbuzovat čtenáře k dodržování těchto zásad podle pravd evangelia, pro dosažení dobrého křesťanského života. Srov. *tamtéž*.

⁵⁷ Spis napsal v letech 358–362 na základě svých poznatků a přepracování předchozího díla. Srov. *tamtéž*.

tractatae (313 Malých pravidel), která upřesňovala zásady v praktickém denním životě.⁵⁸ Na těchto pravidlech se dále pracovalo a byla různě upravována. I když se nejedná o pravidla v pozdějším významu slova, výrazně ovlivnila další vývoj klášterního života na Východě i na Západě.

Pokud se podíváme na Augustinovu Řeholi, přesouváme se na Západ a můžeme říci, že je zde první danou Řeholí. Sv. Augustin ji sepsal koncem 4. století (r. 397) ve společenství pro kleriky, které založil ve svém domě v Hippo. Pro tuto Řeholi je charakteristické, že je souhrnem přednášek, které sv. Augustin měl pro své mnichy. Je velice stručná, zabývá se základními principy duchovního života, je založena na Biblii a ve svém obsahu má na ni mnoho odkazů. Velký důraz klade na bliženskou lásku a společenství. Důležité je pro ni srdce člověka a jeho vnitřní postoj, nejen vnější jednání, neklade důraz na asketické úsilí, ale na život ve společenství, který v sobě zahrnuje přemáhání vlastního sobectví a umožňuje projevování a rozvoj vzájemné lásky. Ideál společenství vidí v prvotní křesťanské obci v Jeruzalémě, ve které jsou si všichni rovni, všichni mají vše společné a projevují svoji lásku druhým.

Do 9. století se Augustinova Řehole spolu s dalšími řeholemi opisovala a předávala i s ostatními klášterními předpisy do dalších vznikajících společenství, a tak došlo k slučování mnoha směrů v jednu tradici, v takzvanou „*Tradici otců*“, která napomáhala v orientaci následujícím řeholníkům. Až mezi 9. a 11. stoletím se stává Augustinova Řehole platnou pro určité jednotlivé řeholní společenství. Od 11. století se šíří a mnoho řeholních společenství ji přijímá za svou vlastní.⁵⁹

Benediktova Řehole vznikla v roce 534. Svatý Benedikt, který ji sepsal, měl již pro její vytvoření k dispozici tradici východního i západního mnišství. Tyto cenné poznatky dovedl velmi mistrně použít ve své Řeholi. Nacházíme v ní mnoho odkazů, myšlenek a narážek na jiné již existující řehole (Pachomiovu, Bazilovu, Augustinovu nebo Řeholi Mistrovu, která je dílem neznámého mnicha).⁶⁰ Mnišství u sv. Benedikta

⁵⁸ Srov. NOVOTNÝ, J. *Basil Veliký*, s. 58.

⁵⁹ Například řeholní kanovníci, křížovníci, dominikáni, premonstráti, milosrdní bratři sv. Jana z Boha, servité, voršilky, salesiánky, boromejky, sestry sv. Rity a mnozí jiní. Srov. AUGUSTIN Z HIPPO, *Řehole pro komunitu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 11.

⁶⁰ Srov. AUMAN, J. *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*, s. 72.

je „*životem pod řeholí a opatem*“.⁶¹ Řehole klade důraz na společenství v podobě otcovského domu, kde opat zpřítomňuje otce. Je mnohem propracovanější a obsáhlejší než Augustinova Řehole. Sv. Benedikt zdůrazňuje modlitbu a vědomí, že je třeba stále se modlit, pokoru, poslušnost a mlčenlivost. V Řeholi není zmínka o apoštolské činnosti, neboť práce sloužila především k obživě mnichů. Je zde popsán komunitní život a povinnosti opata, dále duchovní umění jako cesta askeze a na závěr duchovní rady pro praktický život mnicha v klášteře, týkající se modlitby, práce, pohostinnosti, přijímání bratří, vyloučení, přijímání dopisů, postní praxe, provinění a mnohé jiné cenné rady. Zdůrazněn je též důvod, proč je tato Řehole sepsaná. Má se stát pro mnicha nástrojem na cestě k větší dokonalosti a k plné spravedlnosti, pomocníkem na cestě do nebeské vlasti. Řehole má u sv. Benedikta velmi důležité místo, neboť se podle ní musí řídit i opat a pro každého jednotlivého řeholníka má být zákonem.⁶²

V 6. století vznikla i Řehole Kolumbánova. Byla sepsána v Irsku svatým Kolumbánem mladším, pod názvem *Regula monachorum*.⁶³ Počítá se mezi nejstarší mnišskou řeholí v Irsku. Vyznačovala se velkou asketickou přísností, která měla za úkol umrtvování těla a pokoření vlastní svévole. Jsou zde zaznamenány tělesné tresty za nepatrné přestupky.⁶⁴ Po smrti Kolumbána začali mniši v evropských klášterech, které během své misie na pevnině založil, tuto Řeholi postupně opouštět. Buď odešli do jiných evropských klášterů, neboť tak mohli užívat římskou liturgii, která byla na kontinentě běžnou, místo keltské nebo přijali ve svých klášteřích mírnější Řeholi, obyčejně Řeholi Benediktovu.

Na začátku 13. století vznikla Řehole Františkova. Sv. František ji sepsal pro společenství svých bratří. Vyznačovala se velkým důrazem na evangelní chudobu, která byla vyjádřena novým pravidlem, jež odmítá bratřím možnost vlastnit majetek. Naproti benediktinské Řeholi, nezachovává princip řeholní stálosti, naopak vede bratry k aktivnímu hlásání evangelia ve formě putování krajem a kázání. Dalším důležitým

⁶¹ Srov. *Regula Benedicti. Řehole Benediktova*, s. 29.

⁶² Novicovi bylo po dvou měsících s ohledem na Řeholi sděleno: „*Zde je zákon, v jehož jménu chceš bojovat; můžeš-li jej zachovávat, vstup, nemůžeš-li, svobodně odejdi.*“ Srov. *tamtéž*, s. 31.

⁶³ Srov. AUMAN, J. *Křesťanská spiritualita*, s. 75.

⁶⁴ „*Porušení pravidla mlčenlivosti při jídle má být potrestáno šesti ranami bičem; zapomene-li někdo před prací či po ní odříkat modlitbu, dostane dvanáct ran; za úsměv při bohoslužbě šest ran.*“ LEWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 47–48.

životním principem, který je zde zdůrazňován, je pokora, jednoduchost, bratrská láska a podřízenost církevní autoritě. Sv. František svoji Řeholi několikrát přepracoval nebo, lépe řečeno, doplnil o nové zkušenosti. Roku 1223 schválil papež Honorius III. oficiální Řeholi, tzv. *Regula bullata*.⁶⁵ Již v roce 1230 však Františkovu Řeholi papež Řehoř IX. zmírnil svým privilegiem *Quo elongati*, které umožňovalo bratřím přijímat peněžní dary.⁶⁶

Sv. František životem svého společenství, jehož pravidla sepsal do Řehole, odpověděl na potřebu přinést evangelium prostým lidem a ukázat lásku Krista, který se sklání k malomocným, chudým, nešťastným a smutným, a to v naprosté poslušnosti církevní autoritě. To vše v době, kdy vznikala mnohá hnutí kajícíků, která se zvrhávala ve fanatické běsnění proti mocným a bohatým na jedné straně, a kdy církevní hierarchie věnovala příliš mnoho času a prostředků k prosazování vlastních zájmů bez ohledu na svěšené duše.

V 16. století, na přelomu středověku a novověku, vznikla Ignácova Řehole či Stanovy *řádu*. Zde se setkáváme s novým názvem pro řeholní pravidla, která jsou označena jako Stanovy, Statut *řádu*. Odpovídají na potřebu doby, ve které bylo důležité pozvednout křesťanský život i mravní odpovědnost každého člověka. V roce 1540 papež Pavel III. schválil Stanovy nového společenství Tovaryšstva Ježíšova tzv. jezuitů. Sv. Ignác, který tato pravidla sepsal, vybudoval zevní strukturu společenství na poslušnosti a použil přitom starých demokratických prvků. Vnitřní tvářnost řádu vychází dodnes zejména z exercicií. Základním zákonem je podpora křesťanského života a víry pomocí kázání, vyučování, exercicií a života lásky.⁶⁷ Zdůrazněna je zejména poslušnost samotnému papeži, který může tyto řeholníky poslat kamkoliv je toho třeba. Tento osobitý rys společenství, stvrzují jezuité čtvrtým slibem, slibem doživotní poslušnosti Svatému otci. Další znaky, které ve Stanovách můžeme nalézt, jsou: zaměření na liturgii, která má být zdrojem duchovního života řeholníka, mentální modlitba a zpytování svědomí. Nová forma tohoto řeholního společenství se projevila

⁶⁵ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 248.

⁶⁶ Srov. *tamtéž*.

⁶⁷ Srov. HRUDNÍKOVÁ, M. *Řeholní život v Českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 84.

v nepřítomnosti společné chórové modlitby, neboť posvátné Oficium se každý řeholník modlí sám v soukromí, a ve skutečnosti, že se řeholník neodlišuje od svého okolí zvláštním řeholním oděvem.⁶⁸

Od počátku 17. století až do současné doby je křesťanská spiritualita širokých vrstev všech katolických křesťanů výrazně ovlivňována naukou sv. Františka Saleského, který ve svých literárních dílech⁶⁹ vyzdvihuje všeobecné povolání každého člověka k dokonalé lásce, v tom životním stavu, ve kterém se nachází. Jeho učení se vymaňuje z mnišského způsobu života a ukazuje nový pohled na křesťanství a jeho spiritualitu. V roce 1610 založil s Janou Františkou Frémyotovou de Chantal v městě Annecy ve Francii *řád* Navštívení Panny Marie. Pro toto společenství napsal Stanovy, které založil na Řeholi sv. Augustina. Spojil v nich prvek kontempace a činného způsobu života. Hlavní apoštolát zaměřil na modlitbu a obět'. Upřednostnil vnitřní umrtvování nad vnějšími kajícími skutky, podtrhl radostnou harmonii společného života a vnitřní sebekázeň.⁷⁰

Při pohledu na vývoj a proměnu řeholních pravidel v řeholích, naším slovem v *řádu*, o kterých jsme hovořili v této podkapitole, nám jasně vysvětluje, jak je tento vývoj dlouhodobě ovlivňován historickými událostmi, místem, kulturou, vzniklou potřebou a dalšími prvky. To vše *řád* proměňuje, spoluutváří, zasahuje do formy jednotlivých společenství a ukazuje rozdílnost i podobnost, novost i návaznost jednotlivých aspektů a prvků.

2.3 Prožívání řádu ve společenství Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

Řád jednotlivých řeholních společenství, jak jsme mohli pozorovat v předešlé podkapitole, tato společenství určitým způsobem vymezuje a charakterizuje. Je možné říci, že jim dává barvu a jejich jedinečnou krásu. V této podkapitole si pokusíme objasnit význam *řádu* na příkladu konkrétního řeholního společenství, na Kongregaci

⁶⁸ „Jezuité nemají vlastní řeholní šat. Oblékají se jako diecézní kněží země, v níž žijí.“ *Tamtéž*, s. 86.

⁶⁹ *Úvod do zbožného života, Obrana praporce sv. Kříže, Pojednání o Boží lásce, Duchovní rozhovory* a další. Srov. AUMAN, J. *Křesťanská spiritualita*, s. 197.

⁷⁰ Srov. HRUDNÍKOVÁ, M. *Řeholní život*, s. 144.

Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. V první části se v krátkosti seznámíme s její historií a v druhé části budeme hovořit o jejích řádových pravidlech.

2.3.1 Stručná historie Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského vznikla ve Francii v městě Nancy po třicetileté válce roku 1652, kdy bylo mnoho chudých, nemocných a opuštěných lidí. Podnět k založení společenství dal advokát Josef Chauvenel, který se těchto lidí zastával a později se věnoval i ošetřování nakažených morem. Stalo se nakonec, že se sám morem nakazil a ve svých 31 letech zemřel.

Jeho poslední vůli vyplnil jeho otec, Emanuel Chauvenel, který založil ústav lásky k bližnímu. V něm se shromáždilo pět starších dívek, které se daly do služby chudým, opuštěným a nemocným lidem. Nazývaly se Milosrdnými sestrami. O deset let později E. Chauvenel daroval tomuto společenství další dům nazývaný „sv. Karel“, zároveň ustanovil úřad představené. Sestry pojmenoval „Sestry Svaté rodiny“ a připojil k darovací smlouvě podmínku, že se zmíněný dům nikdy nesmí přeměnit na klášter s přísnou klausurou.

Roku 1663 získaly sestry státní i církevní schválení. První představenou se stala Anna Royer. Vyžádala si u biskupa z Toulou, aby sestry mohly žít podle Řehole, kterou určil sv. František Saleský sestrám Navštívení Panny Marie. V současných Konstitucích tohoto společenství je cenná poznámka: „*Už tehdy poznávaly naše sestry důležitost řehole. Během deseti let, kdy neměly jasná pravidla, zjišťovaly, že pravé společenství nemůže trvale existovat bez jasné formy, pevné podoby a vazby.*“⁷¹ Lid začal nazývat sestry všeobecně „Sestry sv. Karla“. Tento název později sestry přijaly za svůj.

Druhou představenou byla Barbe Godefroy, která se společenstvím procházela těžkými zkouškami. Sestry musely opustit svůj dům, na který jim potomci a dědicové Chauvenelovi upírali právo. Matka Barbe stála pevně na straně chudých a sester. Po osmi letech se sestry mohly opět vrátit a dále vykonávat svoji činnost. Josef a Emanuel

⁷¹ KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Konstituce Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*. Praha: Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, 2000, s. 110.

Chauvenel, Anna Royer, Barbe Godefroy se stali zakladateli Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Do Čech se sestry dostaly díky aktivitě Dr. Aloise Klára, který žádal sestry do ústavu slepých v Praze na Klárově. První sestry přišly do Prahy v roce 1837. Za dalších sto let společenství působilo asi na 120 místech, nejčastěji v nemocnicích, ve školách a sociálních ústavech. V současné době působí sestry této kongregace na sedmi místech v České republice a věnují se převážně lidem nemocným, starým, mládeži a všem dalším potřebným.

2.3.2 **Řád v Kongregaci Milosrdných sester Sv. Karla Boromejského**

Řád, ve smyslu pravidel, je v Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (boromejek) vyjádřen ve třech základních dokumentech, kterými jsou Konstituce, Směrnice a Výnosy poslední generální kapituly. Každých šest let je svolána pracovní generální kapitula, která má za úkol tyto dokumenty prohlédnout a zkontrolovat, zda vyhovují současné situaci, nebo zda se musí upravit tak, jak to stanovuje církevní právo (srov. CIC kán. 631).

Konstituce byly prvními ukazateli na cestě vlastního charismatu společenství. V nich byly zaznamenány pokyny pro život sester v předešlých generacích a můžeme si uvědomit, v čem jsou některé prvky pozměněny a v čem se zachovaly do současné doby. V prvních Konstitucích z roku 1713 se můžeme dočíst, k jakému účelu byly sepsány. Je to především potřeba písemně zaznamenat závazky sester a určit pravidla, která jim pomohou tyto závazky naplňovat. Dalším důvodem byla i nutnost uchovat specifické poslání společenství, aby mohlo být předáno dalším generacím.⁷²

V pozdější době (1841) bylo v Konstitucích vyjádřeno, že život řeholního společenství a jeho působení je tím požehnanější, čím je větší poslušnost a poddanost představeným a svaté řeholi. Konstituce zde byly nazvány zákoníkem, podle kterého se mají sestry řídit. Kladly důraz na poslušnost a poddanost nejen představeným,

⁷² „Proto zdá se nutné těm, pod jejichž službou se sestry nacházejí, připojit k příkázáním evangelia, která tvoří zásady společné všem křesťanům, další zvláštní specifická pravidla (života), v nichž by bylo snadné rozpoznat kvality, vlastnosti, povahu a rozsah svých závazků, nacházet prostředky nejvhodnější k tomu, aby jim dostály. Jejich čtením, aby obnovovaly často svůj zápal, a předávaly těm, které je budou následovat ve všech následujících dobách, prvotního ducha svého institutu, který je v nich shrnut.“ SPOLEČNOST SESTER MILOSRDNÉ LÁSKY. *Předpisy a konstituce Sester Milosrdné lásky*. (tak zní původní název sester boromejek) Nancy: J. B. Cusson, 1713.

ale též Řeholi. Byl v nich výslovně zaznamenán prvek podřízenosti pravidlům jako zákonu.

V předmluvě k přepracovaným Konstitucím z roku 1921 je zapsáno svědectví biskupa Mons. Karla Kašpara, který hovoří o Konstitucích, jako o svatých pravidlech, která vedou členky společenství ke svatosti. Dokládá to tvrzením, že mohl sám pozorovat sestry, jak porozuměly svému povolání, odvážně žily své charisma a dosvědčily to především při své smrti.⁷³ Zde můžeme zahlédnout prvek plodnosti stanovených pravidel.

Na začátku Konstitucí boromejek je vždy zdůrazněn účel Kongregace. Do roku 1921 je poznamenáno, že je to zdokonalení a posvěcení členů společenství, a to věrným plněním tří základních slibů⁷⁴ a též zachováváním Stanov (Konstitucí) této Kongregace. V přepracovaných konstitucích po Druhém vatikánském koncilu z roku 1980, již je tato zmínka vypuštěna. Zachovávání Řehole nebo Stanov není výslovně zdůrazněno a zaznamenáno v úvodním poslání společnosti. V současné době také toto zdůraznění není. Můžeme vidět jistý posun v kladení důležitosti upozornění na zachování pravidel.

V dalších dokumentech, kterými jsou duchovní direktář (v současné době nazývaný Směrnice) a Výnosy pracovní generální kapituly, jsou zaznamenány doplňující a vysvětlující poznámky k životu podle Konstitucí. Jsou zde rozpracována pravidla do potřebných podrobností, které upřesňují, jak se mají uskutečňovat v konkrétním životě. V duchovním direktáři a ceremoniálu z roku 1867 můžeme nalézt vypsání úplné podrobnosti, které se týkaly života sester, a to jak života s Bohem, tak i služby nemocným a všem svěřeným.⁷⁵ V současné době bychom to mohli přirovnat k vypracovaným standardům (postupům) při ošetřování klientů v sociální sféře, které stanoví současná legislativa.

⁷³ Podle příkladu opatrných panen s hořící lampou, plné touhy po setkání se Spasitelem, očekávaly umírající boromejky, klidně, ano blaženě ženicha svých srdcí. Srov. KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Konstituce*. Praha: Arcibiskupské tiskárny, 1921, s. 20.

⁷⁴ Čtvrtý slib, je dán Konstitucemi společenství a je to slib milosrdenství.

⁷⁵ Například úklony, pokleknutí, postoje při modlitbě, kdy a jak se modlit, denní pořádek, i postup, jak ošetřovat nemocné, jak se chovat při vizitě lékaře, jak zacházet se zemřelým, jak větrat pokoje apod.

Jak zavazují přijaté Konstituce sestry tohoto společenství? Již v roce 1921 je zaznamenáno v Konstitucích, že ačkoliv je povinností každé sestry dobře znát i zachovávat tato životní pravidla, která mají být vůdcem v řeholním životě, přesto, aby se předešlo všem úzkostlivostem, nezavazují pod těžkým ani pod lehkým hříchem mimo tři případy: pokud je věc zakázána Božím přikázáním, kdyby se tím porušil některý řeholní slib nebo kdyby je někdo přestoupil, protože jimi pohrdá, nebo kdyby se tím dalo pohoršení. Pobídkou k poslušnosti Konstitucím má být spíše láska než bázeň a též jistota, že Konstituce schválené od Svatého stolce jsou spolehlivým vůdcem k požehnanému životu.⁷⁶

Pokud shrneme naše historické poznatky o *Řádu* v tomto společenství, tak *Řád* má sestry správně nasměrovat k cíli, díky němu si mají sestry uvědomit své závazky a vymezit si hranice svého poslání. Klade důraz na poslušnost a podřízenost pravidlům, která předávají formu pro život s Bohem, pro život ve společenství, pro službu i pro osobní život sestry. Jejich věrné zachovávání vede k plodnému životu s Bohem, ke svatosti, k službě i k předávání poslání dalším generacím.

⁷⁶ Srov. KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Konstituce*. 1921, s. 186.

3 **ŘÁD JAKO CESTA OD PŘIROZENÉHO POHLEDU SKUTEČNOSTI K DUCHOVNÍ SVOBODĚ**

Pokud hovoříme o *řádu* v Řeholích, Stanovách nebo Konstitucích, je to vnější forma, „*konstrukce*“, „*stavba*“, „*hůl na cestě*“ zasvěceného života v určitém společenství. Tato forma musí mít svoji hloubku a smysl. Jejím dárce je Duch Svatý, který vše oživuje a dává sílu k následování Krista podle evangelijních rad a k naplňování všech pravidel řeholního společenství. Z toho vidíme spojitost mezi životem podle Ducha, duchovním životem, a schopností žít podle *řádu*. Pokud nectíme *řád*, nemůžeme očekávat posun v duchovním životě. *Řád* uvádí vše v harmonii a vytváří prostor a podmínky pro prohlubování duchovního života jednotlivého řeholníka v jeho osobním vztahu s trojjediným Bohem. Tak se postupně uskutečňuje jeho vnitřní proměna od obrazu k podobě⁷⁷ a zasvěcená osoba naplňuje charisma, které jí Bůh daroval.

Jak řeholník postupuje na cestě následování Krista, mění se i jeho přístup k jednotlivým požadavkům *řádu*. V následujících podkapitolách se proto budeme zabývat třemi etapami v životě řeholních osob. Jednotlivá období se pokusíme schematicky definovat na základě měnícího se vztahu zasvěcených osob k *řádu* tak, jak to odpovídá rozvoji jejich vztahu k trojjedinému Bohu. Nejprve se vždy budeme snažit konkrétní etapu charakterizovat pomocí určitých vnějších a následně i vnitřních znaků. V druhé části podkapitoly pak budeme hovořit o tom, čím je v daném období pro zasvěcené osoby *řád* nosný a užitečný a kde je v daném čase jeho skrytá plodnost.

Nejdéle se zastavíme u první etapy, která s sebou obvykle nese emočně nejdynamičtější vztah zasvěcené osoby k *řádu*, který v tomto období bývá také nejvíce zpochybňován. K tomuto zpochybnění řádu dochází i v druhé etapě, o které budeme hovořit, ale příčiny již musíme hledat jinde. Třetí etapa představuje určitou životní syntézu zasvěceného života podle *řádu*, jak je možné jí v pozemském životě dosáhnout.

⁷⁷ Každý člověk v sobě nese obraz Ježíš Krista, neboť tak byl stvořen a je volán, aby skrze cestu následování Ježíše Krista rostl do jeho podoby. *Srov. TENACE, M. Vybrané kapitoly*, s. 42–43, RUPNIK, M. I. *Vybrané otázky*, s. 12–13, POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi*, s. 48; 379; 503–504.

3.1 Nosnost a plodnost řádu při jeho namáhavém naplňování

První etapu ve vztahu osoby k řádu můžeme vymezit jako období, kdy budoucí člen společenství prochází základními stadii řeholní formace. V tomto období je důležité, aby se celkově připravil na zasvěcení se Bohu skrze následování Krista ve službě jeho poslání. „*Evangelní rady čistoty, zasvěcené Bohu, chudoby a poslušnosti mají poklad ve slovech a příkladu Pána*“ (LG 43). Formace má proto vstupovat hlouběji do nitra jeho osoby, aby tak utvářela jednotlivé projevy jeho postojů i chování v běžných denních situacích, které by vyjadřovaly radostnou přináležitost Bohu (srov. VC 65). Je proto nutné, aby byla formována a utvářená celá osobnost ve všech jejích oblastech osobního, křesťanského i zasvěceného života.

V této etapě je třeba očistit správnou motivaci k řeholnímu životu od egoistických a všech ostatních nesprávných prvků; poskytnout uvedení do živého poznání osob Trojice, především modlitbou, četbou Písma svatého, liturgií a duchovní četbou; zprostředkovat vstup do Kristova velikonočního tajemství, zejména odpoutaností od sebe, askezí a přijímáním těžkostí kříže; uvést do bratrského života, kde se prohlubuje víra a účinně projevuje láska, a seznámit s dějinami a posláním daného řeholního společenství i prostřednictvím apoštolské praxe.⁷⁸

Členové řeholního společenství jsou ve formaci konfrontováni s požadavky řeholního způsobu života s jeho pravidly v přímém denním životě. Je to čas zkoušky, kdy člen společenství na sebe bere zodpovědnost za své povolání, podřizuje se zcela svobodně a dobrovolně nástrojům, které na jeho životní cestě zprostředkovávají poslušnost Duchu Svatému. Jsou to především Konstituce nebo Řehole, komunita a představený.⁷⁹

Někteří kandidáti nebo členové společenství přijímají pravidla spíše s nevolí, jako omezení osobní svobody, a bouří se proti, v jejich očích, nesmyslným nárokům, potřebují je ozřejmit a najít jejich význam pro svůj život. U jiných kandidátů nacházíme opačný postoj, kdy se jim v počátečním zápalu mohou zdát pravidla naopak

⁷⁸ Srov. KIWIOR, W. *Etapy řeholní formace. Noviciát II.* In GOGOLA, J. *Řeholní formace*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002, s. 136.

⁷⁹ Srov. GOGOLA, J. *Řeholní formace*, s. 388.

lehká a nenáročná. Přijímají je však jen na vnější úrovni, možná i trochu naivně, a nenacházejí jejich hlubší podstatu, zůstávají pro ně pouhou uniformou.

Mladý člověk se vyznačuje svou osobní svěžestí, energií, radostí, zapáleností pro věc, tíhne k dokonalosti a k činnosti, která přináší plody. Jedna z častých výtek je, že nemá dostatek smyslu pro skutečnost.⁸⁰ Bližším pozorováním však můžeme zjistit, že ideály mladého člověka jsou tak silné, že se nezabývá úspěšností nebo neúspěšností, jde kupředu svým nadšením pro dobrou věc bez dalšího uvažování nebo zvažování, co bude muset pro to či ono obětovat. Je otevřený, věří pravdě a lásce, odmítá kompromisy a prostřednost. To jsou jeho silné stránky, které mají možnost posouvat ho dále a umožnit mu splnit požadavky, které na něj jeho povolání klade. Můžeme se však setkat i s jinými postoji, např. s pocitem určité nadřazenosti a neochotou podřídit se, s pohodlností, leností se nasadit, obětovat se nebo přijmout odpovědnost za své činy. V tomto čase je proto velmi důležité pomoci formovat jedince ve správných osobních hodnotových postojích, a utvářet tak podmínky pro zrání a integraci celé jeho osobnosti.

Náročnost první etapy, kdy poznání Boha skrze Ježíše Krista roste jen pomalu, se jeví v tom, že pravidla daná řeholním společenstvím se mohou zdát pro jedince spíše omezením, nebo naopak něčím, co k řeholnímu životu patří, a co se tedy „musí nějak vydržet“, nebo jsou přijímána s horlivostí, ale bez hlubšího prožitku jejich smyslu. Náročnost může být dána i slabostí lidské vůle nebo nedostatečným přijetím řeholních norem za vlastní.⁸¹ Chybí pravé a hlubší pochopení pravidel a *Řádu* jako nástroje, který má připomínat cíl povolání, darované charisma a cestu, kterou má dotyčný jít, k jeho naplnění. Opouštění radostí světa může být náročné, protože ještě chybí schopnost dostatečně čerpat z pramene, kterým je Kristus. Mnohdy není ještě jasný vhled formovaného do toho, co je a co není překážkou jeho vztahu k Bohu. Formovaný není vždy ochoten si přiznat, co brání v rozvíjení tohoto vztahu. Proto je v této fázi charakteristické časté narážení na vlastní ohraničenost a hříšnost, touha vše

⁸⁰ PRONZATO, A. „*Ale já vám říkám*“. 1. vyd. Svitavy: Trinitas ve spolupráci s Křesťanskou akademií, 1995, s. 30.

⁸¹ Srov. GOGOLA, J. *Řeholní formace*, s. 389. „*Je tedy třeba v období základní i trvalé formace si přivlastňovat hodnoty, jež hájí daná norma. Je to jediná cesta k tomu, abychom nabyli vnitřní svobody a vyhnuli se formalismu.*“ *Tamtéž*, s. 389.

zmoci sám a dobře.⁸² Mladý řeholník často touží všechno zvládnout svojí vůlí a silou, je zaměřen spíš na vnější výkon. Žádnou fázi lidského i řeholního života však nelze přeskočit a je třeba ji projít i za cenu zdánlivě „*utržených ran*“.

Nosnost *řádu* můžeme v této etapě spatřovat v jeho jasně stanovené konstrukci, která napomáhá vytvářet konkrétní podmínky zaručující vymezení času a prostoru soustředit se na vnitřní život, na poznávání Ježíše Krista, na reflexi denních událostí, vlastních postojů a jednání pod Kristovým pohledem. Udává též podmínky života, které staví limity sobectví⁸³ projevujícím se mnohými způsoby. Pomáhá v navození pravidelného a harmonického vyvážení mezi činností a odpočinkem, mezi modlitbou a službou.⁸⁴ Dává prostor, podmínky a čas pro život v intenzivní blízkosti Boha a vytváří též předpoklady pro společný život bratří a sester. Podává jasné vymezení charismatu jednotlivých společenství a jejich apoštolátní službu druhým.

Plodnost *řádu* v této etapě je ukryta v jeho důsledcích, mezi které patří především zdokonalování poznávání sebe sama tváří v tvář Kristu a skrze Ježíše Krista i poznávání osob Trojice. To vede k růstu lásky a k vědomí, že ten, který nás miluje, nedopustí nic, co by nám uškodilo. *Řád* tak napomáhá k osobnímu růstu jednotlivce i celého společenství, podporuje vnitřní rovnováhu formované osoby, usvědčuje ji z falešných a nesprávných představ o sobě i o řeholním životě a dává směr kontemplativní i činné stránce jejího života.

3.2 Nalezení vnitřní rovnováhy díky pochopení hlubšího smyslu *řádu*

V druhé fázi, kdy je skončena základní formace a pokračuje tzv. stálá nebo trvalá formace,⁸⁵ se může zasvěcená osoba nejprve nacházet navenek v klidném stavu. Vše, co je na ni kladeno, již zná a nepotřebuje, aby jí někdo „*druhý radil*“, již si

⁸² Srov. GOGOLA, J. *Řeholní formace*, s. 358.

⁸³ „*Pokora neodporuje svobodě. V Benediktově řeholi hraje tento postoj rozhodující roli.(...) Jde o to, aby člověk poznal, že je Božím stvořením. Nejsem tvůrcem světa ani tvůrcem vlastního života, nýbrž důvěřuji v to, že se o mě Bůh láskyplně stará a že to se mnou myslí dobře. To je nejhlubší základ mé svobody.*“ WOLF, N. *Miluji svobodu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 35.

⁸⁴ „*V kláštorech existuje ustálený rytmus, který zaručuje rovnováhu.*“ *Tamtéž*, s. 34.

⁸⁵ „*Formační proces není vyhrazen pouze pro první část života, protože díky svým lidským omezením si osoba zasvěcená nikdy nemůže myslet, že již dosáhla zralosti onoho nového člověka, který za všech životních okolností v nitru prožívá ztotožnění s Kristem. Počáteční formace proto musí být spojena s formací stálou, která bude člověka utvářet v každém dni jeho život*“ VC 69.

navykla nějakému dennímu rytmu, modlitbě, službě a je relativně sama se sebou spokojena. V této době však může po určitém čase dojít k pocitu všednosti, jednotvárnosti, velkého nenaplnění a k pochybnostem o smyslu veškerého konání. Dostaví se riziko „zvykového“ života a ztráta veškerého elánu, především při setkání s obtížemi.⁸⁶

V tomto životním úseku může dojít k velké rozkolísanosti racionální a emocionální, kdy osoba pochybuje o smyslu svého povolání a stanovená pravidla pro ni mohou být těžko přijatelná. V plnění svých řeholních povinností nemusí nacházet uspokojení, mohou se pro ni stát jen prázdnými gesty, slovy, jednáním. Může dojít k jejich odmítání nebo naplňování jen s nesmírnou těžkostí a nesnadností. V modlitbě může zakoušet velkou vyprahlost a vnímat životní jednotvárnost a všednost.

V této nepříjemně pocíťované fázi se však v hlubší podstatě zasvěceného rodí nové pochopení osobní identity a smyslu povolání, a tím i nové uchopení řádových pravidel v jiném hlubším rozměru.⁸⁷

Nosnost *řádu* v této etapě je především v tom, že je stálou strukturou, která určuje a vymezuje čas pro Boha, pro službu a odpočinek. Dává jasné pokyny, co je třeba konat, a tak napomáhá v orientaci při veškeré rozkolísanosti a nevyrovnanosti. Poskytuje též vlastní charakter, jedinečnost i odlišnost života od druhých společenství a povolání. Je v této fázi pevným bodem, ke kterému se může řeholní osoba vrátit, pokud jej opustila, když jí unikal jeho smysl a význam. „*Přesahuje-li láska k Bohu naši přirozenost, není to přesto důvodem k tomu, abychom ztráceli odvahu, protože Bůh nám chce tuto lásku dát.*“⁸⁸

Plodnost *řádu* se v tomto období objevuje v možnosti proměny zasvěcené osoby i za cenu podstoupení od řádových pravidel, aby je mohla lépe uchopit. Věrnost *řádu* vystavuje Božímu působení a pomáhá odhalit nezdravé spoléhání se jen na vlastní síly a činy. Vede k hlubšímu pochopení *řádu*, který svojí vnější strukturou

⁸⁶ Srov. KIWIOR, W. *Etapy řeholní formace. Noviciát II.* In GOGOLA, J. *Řeholní formace*, s. 156.

⁸⁷ „*K tomu, abychom stále milovali jeden a týž objekt, totiž potřebujeme zdroj v hlubině vlastní duše.*“ OTEC JERONÝM. *Protože navždy trvá dlouho*. 1. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993, s. 150.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 138.

pouze poukazuje na svůj vnitřní význam ukazovat směr k cíli.⁸⁹ Nejde jen o vnější zachovávání pravidel, ale především o budování vztahu. Skrze toto poznání může Bůh zasvěcenou osobu přetvářet k své podobě. Ta se tak stává stále lepším nástrojem v rukách Božích. Dochází k přeměně osobních postojů vůči sobě i vůči Bohu a k větší důvěře a spoléhání se na Něj. Zasvěcená osoba se jakoby znovu, ve větším uvědomění, dává k dispozici Bohu *„svobodná vůle patří k dokonalosti. Jsme svobodní a jen svobodnými rozhodnutími se můžeme spasit a růst k dokonalosti. Pokrok v duchovním životě zahrnuje růst ve svobodě, v uvědomění; lidské skutky se stávají stále více hodné uvědomělého člověka. Naopak jakákoliv automatizace ničí člověka.“*⁹⁰

Pokud ctíme a chceme zachovávat *řád*, potřebujeme mít i prostředky k jeho uskutečnění. Těmi jsou naše svobodná vůle, snaha⁹¹ a duch víry, který pohlíží na pravidla, jako na dílo Ducha Svatého. Ten dává dary pro uskutečnění a naplnění *řádu* a vlastní odpovědnosti. Všechny tyto prostředky je třeba znovu a nově nalézt v jejich hlubší podstatě a uvědomit si jejich důležitost a nepostradatelnost.⁹²

Následování Krista znamená vydávat se stále na cestu, chránit se od každého zkornatění, ustrnutí, je třeba naslouchat Duchu, který je činný a mocně působí v každém člověku, který se mu odevzdá. *„Duch totiž vzbuzuje touhu po plné odpovědi; on působí, že tato vůle roste a přivádí ji k zralému souhlasu, jehož věrné uskutečnění pak pomáhá plnit. On upevňuje a posiluje ducha povolanych, činí je podobnými Kristu čistému, chudému a poslušnému a vybízí je, aby jeho poslání přijali za své“* (VC 19).

Pokud se dáme k dispozici Duchu Svatému, nutně v sobě narážíme na omezení, která dává jakákoliv forma, tedy i *řád*. To vede k neustálému napětí a bdělosti v rozlišování. Ne všechno, co se jeví jako vylepšení, přináší náležité ovoce a naopak lpění na některých detailech může vést k omezení a úpadku. Je možné se ptát: *„Jak se tedy vítězství Ducha projevuje? Můžeme (odvážně a s rizikem) odpovědět: Hledej*

⁸⁹ „Člověk zde není pro zákon, ale zákon je pro člověka a zákonem se sleduje cíl – osvobození člověka.“ BOULAD, H. *Žij svobodně*. 1. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 22.

⁹⁰ ŠPIDLÍK, T. *Cesta Ducha*. 1. vyd. Velehrad: Refugium 1995, s. 55.

⁹¹ Naše snažení je ovlivněno rozumem, který je zaměřený na vyhlédnutí cíle, a tak dává smysl všem úkonům.

⁹² „To vše se uskutečňuje postupným vnitřním očišťováním a za světla vedení Ducha Svatého, abychom mohli potkávat Boha ve všem a pro všechny, a stát se tak ,chválou jeho slávy“ DC 1.

*zdůvěrnění, a konkrétní modifikace se vyloupnou. Vnější podoba se přizpůsobuje důvěře vnitřního života.*⁹³

Tento úsek životní cesty je charakteristický přetvářením, změnou, kterou zasvěcená osoba na sobě zakouší v různých podobách. Mnohé životní situace, různé potíže a krize, kdy naráží na své vlastní hranice a limity, ji mohou posunout, k hlubšímu přetvoření jejích postojů, k větší a uvědomělejší svobodě⁹⁴ vůči zachovávaným stanoveným norem řádu a v hlubší pokoře ji ponořit do Srdce samotného Boha.⁹⁵ To vše ji uschopňuje k pravdivému svědectví života a k plodnému apoštolátu.

3.3 Řád a jeho naplnění v přijetí Lásky, v inkarnaci Boha

Poslední etapa souvisí s již značným pokrokem na duchovní cestě, kdy zasvěcená osoba stále zjevněji odhaluje Boha v celém svém životě. Pravidla jí nepřipadají jako vnější forma, ale stávají se prostředkem, ve kterém vidí samotného Boha.

Po celý život je velmi důležité získávat prostřednictvím naučených dobrých návyků určitou životní stálost, neboť „*souhrn obecných návyků vytváří stav srdce.*“⁹⁶ V životopisech světců se můžeme dočíst, jak se návyk změnil v životní stav. O svatém Františkovi slyšíme od Tomáše z Celana, že se nemodlil, ale že se stal modlitbou.⁹⁷ Je proto velmi důležité střežit lidské srdce, neboť nestačí jen lidské skutky, ale je nutná i čistota srdce,⁹⁸ která každému člověku umožňuje vidět Boha.⁹⁹ Jak zasvěcená osoba roste v hlubším poznání Boha cestou následování Krista hledáním a plněním vůle Otce, odhaluje Boží přítomnost stále více všude okolo sebe. Stává se citlivější

⁹³ ALTRICHTER, M., *Umění důvěrnosti. Vyprávění o řeholním životě*. 1. vyd., Olomouc: Refugium, s. 33.

⁹⁴ Svoboda je vždy spojená s niternou pravdou o člověku, je úkonem, který vychází z nás samých a je zaměřen k hodnotě. V nejzazším aktu svobody, jsme schopni pro vyšší hodnotu zřít se sami sebe. Srov. ZAWADA, M. *Zralost osobnosti v řeholní formaci* In GOGOLA, J. *Řeholní formace*, s. 464.

⁹⁵ „*Jak je všechno provázané! Žít Písmo. Mít potřebu Ježíše. Učit se dobrému slovu. Být spokojený s věcmi, které Pán dává. Nevést plané diskuze a nečíst vatovou literaturu. Nelze mít dvě lásky. Nepochybovat o tom, že mne Pán miluje. Pokud jsme zakusili pokojné sálání Pána v rozjímání, jsme vystaveni pro plnější: Jděte do celého světa.*“ ALTRICHTER, M., *Umění důvěrnosti*. s. 130–131.

⁹⁶ ŠPIDLÍK, T. *Cesta Ducha*, s. 39.

⁹⁷ Srov. *tamtéž*.

⁹⁸ Oproštění od všeho, co může tuto čistotu zastínit, je odstranění hříchu, který vytváří bariéru, pro správné vidění srdce. Pro východní otce je srdce střed každého člověka a týká se jeho osoby, v něm může nalézat stav své duše. Naslouchání srdce, znamená něco pozitivního, člověk zaměřuje svoji pozornost na myšlenky ze samého srdce, které vycházejí ze samého nitra, kde hovoří Duch Svatý. Srov. *tamtéž*.

⁹⁹ „*Kéž osvětluje oči vašeho srdce, aby vám ukázal, jakou naději vám otvírá jeho povolání, jaké poklady slávy v sobě zahrnuje jeho dědictví mezi svatými (...)*“ *Jeruzalémská bible* (Ef 1,18).

a otevřenější pro vše „Boží“. *Řád* stále stejně ukazuje směr, ale pro zasvěcenou osobu už není jeho přítomnost tak podstatná, protože její oči upoutává cíl sám. Zasvěcená osoba nemá problém *řád* dodržovat či naplňovat, neboť se stal jednolitou součástí lásky, která naplnila její srdce. „*Člověk se stává božský tou mírou, ve které přechází ze smrti do života, od nelásky k lásce. Přechází od víry, která ‚myslí‘, k víře, která ‚miluje‘, ‚vidí‘ Boha, miluje a naplňuje všechna přikázání v jediném přikázání: ‚A já vím, že jeho příkaz je věčný život‘ (Jan 12,50). ‚Láska (...) činí člověka dokonalého.‘“¹⁰⁰ Tato láska není povrchním emočním vzplanutím, ale hluboce zakoušenou intimitou setkání.¹⁰¹*

Můžeme říci, že v předchozím období zasvěcená osoba stále hlouběji pronikala do smyslu poslušnosti¹⁰² *řádu* jako prostředku pro budování vztahu osobní lásky k Bohu, kde pro Boha konala, co poznávala jako jeho vůli.¹⁰³ V tomto posledním období je to již Bůh, který zasvěcenou osobu přímo používá, neboť ona se vzdala všeho, co by pocházelo z ní samotné a zcela se otevřela dílu Boží milosti ve svém životě (srov. 1K 15,10).¹⁰⁴

Je obtížné hovořit o nosnosti a plodnosti *řádu* v čase, kdy se život zasvěcené osoby stal novou inkarnací Krista na zemi.¹⁰⁵ Bůh žije v její duši, která se zcela odevzdala jeho moudrosti. Dává jí v každém okamžiku to, co právě potřebuje, ať už jde o poznání, nějaký konkrétní text, radu či náhled na sebe sama. Zasvěcená osoba v tomto období již nechce žít jinak, než zcela ponořena do lásky Boha, nechce žít jinak než skrze něj (srov. Ga 2,20) a z Ducha Svatého, který je jí dán (srov. Ga 5,25;

¹⁰⁰ TENACE, M. *Vybrané kapitoly*, s. 117.

¹⁰¹ „*Být jako Syn, který od věčnosti po Otcově vzoru daruje sebe sama bez výhrad, je možné jedině tehdy, když se sami darujeme se stejnou, tedy božskou štěrností. To je také měřítko pravé křesťanské dokonalosti, spravedlnosti. Lidsky je to nemožné, avšak to co je nemožné u lidí, není nemožné u Boha (srov. Mt 19,23–26).‘‘* POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi*, s. 504.

¹⁰² „*Ať se tedy členové v duchu víry a lásky k Boží vůli pokorně podrobují svým představeným podle řehole a stanov. Ať k provádění rozkazů a k plnění svěřených úkolů nasadí sílu svého rozumu a vůle, své dary přirozené i nadpřirozené s vědomím, že tím přispívají k budování Kristova Těla podle Božího plánu‘‘* PC 14.

¹⁰³ Hluboká vůle stojí ve službě lásky, odpovídá vrozené touze po Bohu, „přeje si Boha“, jde mu vstříc a nachází v něm uspokojení. Srov. STINNISEN, W. *Otče, odevzdávám se ti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 44.

¹⁰⁴ Srov. CAUSSAUDE, J. P. *Odevzdání Boží prozřetelnosti*. In STINNISEN, W. *Otče, odevzdávám se ti*, s. 51.

¹⁰⁵ „*Zasvěcený život neznamená tedy pouze následovat Krista celým srdcem, milovat ho ‚více než otce a matku, více než syna nebo dceru‘ (srov. Mt 10,37), což se vyžaduje od každého učedníka. Je to takový život, který vyjadřuje souhlas celé existence s připodobněním Kristu, a veškeré úsilí zaměřuje – s ohledem na okolnosti a na vlastní charismata – k dosažení eschatologické dokonalosti‘‘* VC 16.

Ř 5,5).¹⁰⁶ Je to období, kdy lépe než kdykoli před tím můžeme na životě zasvěcené osoby spatřit, že „*milosrdný Kristus je v církvi přítomen i nyní*“.¹⁰⁷

„*Řeholní život je svou povahou svědectvím, které má jasně osvědčovat prvenství Boží lásky, a to v síle, která je od Ducha Svatého (srov. ET 1)*“ (EE 32). Toto svědectví ve své plnosti učinil v síle Ducha Svatého Ježíš Kristus svým životem, smrtí a vzkříšením. On však v síle téhož Ducha poslal do celého světa apoštoly, aby svědčili o tom, co prožili a viděli na vlastní oči. I řeholní život je svědectvím o výlučném zakoušení Pána, není uzavřen do sebe, ale otevírá se svojí láskou druhým lidem, „*lásky Kristova nás pudí*“ (2K 5,14). Trojjediný Bůh tak může viditelně působit v tomto čase skrze životy svých zasvěcených bratří a sester: „*Apoštolát řeholních osob záleží na prvním místě ve svědectví jejich Bohu zasvěceného života, který pěstují modlitbou a pokáním*“ (EE 29).

Je možné říci, že řeholní život je určován svým základním bodem na začátku a na konci. Na počátku volá a dává sílu odpovědi Bůh, konec tohoto života je opět v Bohu. Prostřední část je vyplněna životem, který je určován darem charismatu společenství a vytyčenou cestou jeho následování, kterou tvoří Řehole, Stanovy či Konstituce (vnější stanovené prostředky, k dosažení cíle).¹⁰⁸ Zasvěcená osoba svým životem podle Konstitucí nebo Řehole odpovídá na výzvy Ducha Svatého, který působí v neposlední řadě i skrze ně. Je proto nezbytné, přivlastnit a zamilovat si je jako dar, který je nám dán samotným Bohem.

V Řeholi svatého Augustina můžeme v VIII. kapitole nalézt odkaz na zachovávání Řehole, ve kterém říká, že jde o to, zamilovat si duchovní krásu a z lásky zachovávat všechna ustanovení, ne jako otroci pod zákonem, ale jako lidé žijící v milosti Boží.¹⁰⁹ V Benediktově Řeholi slyšíme, že Řehole je začátkem cesty do nebeské vlasti, pokud ji řeholník s Kristovou pomocí uvede ve skutek, a tím pak

¹⁰⁶ Srov. CAUSSAUDE, J. P. *Odevzdání Boží prozřetelnosti*. In STINISSEN, W. *Otče, odevzdávám se ti*, s. 50–51.

¹⁰⁷ KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Směrnice*, s. 295.

¹⁰⁸ „*Členové institutu se řeholní profesí zavazují zachovávat věrně a s láskou konstituce, protože v nich vidí svůj způsob života, schválený církví, a autentický výklad svého ducha tradice a práva*“ EE 17.

¹⁰⁹ Srov. AUGUSTIN Z HYPPO, *Řehole pro komunitu*, s. 96.

dospěje k výšinám nauky a ctností.¹¹⁰ *Řád* není jen strnulá norma, pravidlo, nařízení, ale ukrývá v sobě život, Ducha Svatého, potažmo trojjediného Boha.¹¹¹ Pokud je takto přijat, stává se plodným „*kde je Duch Páně, tam je svoboda*“ (2K 3,17). Jestliže zasvěcená osoba přijme *řád* svým svobodným rozhodnutím jako dar Boží, může na sobě zakoušet, že napomáhá nejdůležitějšímu úkolu, jímž je láska k Bohu a k bližním.

¹¹⁰ Srov. *Regula Benedicti. Řehole Benediktova*, s. 167–169.

¹¹¹ „*Naše způsobilost je od Boha, který nás učinil způsobilými sloužit nové smlouvě, jež není založena na liteři, nýbrž na Duchu. Litera zabíjí, ale Duch dává život*“ (2K 3,5–6).

ZÁVĚR

V řeholních společenstvích je kladen důraz na řádová pravidla, která zastávají v životě zasvěceného velmi důležité místo. Již z prvních Řeholí vyplývá, že je *řád* konstitutivním prvkem tohoto života, a proto jsme se na něj podívali v širším kontextu, abychom mohli lépe zachytit jeho hlubší význam a smysl.

V první kapitole jsme se podrobněji seznámili s etymologií slova *řád*, abychom si uvědomili významové bohatství daného pojmu a definovali jsme si, že pod tímto slovem budeme rozumět soubor pravidel života řeholních osob. V druhé části kapitoly jsme se zaměřili na skutečnost, jaký význam dostává pojem *řád* v Písmu svatém a zachytili jsme zde již některé náznaky jeho použití ve významu, o kterém jsme chtěli dále hovořit. V třetí části této kapitoly jsme hledali souvislosti mezi Božím *řádem* a *řádem* křesťanského života. *Řád* se nám ukázal jako skutečnost, která tu od věčnosti je a která vychází od Boha a k Bohu opět směřuje.

Druhou kapitolu jsme věnovali vývoji řeholního života a jeho pravidel. Ukázali jsme si na něm, jak se *řád* postupně stával nutnou součástí života ve společenství a jak ho zpětně sám utvářel. V poslední části této kapitoly jsme hovořili o konkrétním řeholním společenství. Osvětlili jsme si, jak mu *řád* vtiskuje specifické prvky života v souvislosti s jeho charismatem.

Vlastním těžištěm práce se stala třetí kapitola, ve které jsme hovořili o postoji řeholní osoby k *řádu* v různých obdobích jejího zasvěceného života. Uvedli jsme tři etapy, které se v tomto postoji liší. Tato období není možné zcela oddělovat, neboť na sebe do jisté míry navazují a mohou se vzájemně prolínat v souvislosti s pokrokem v duchovním životě. Zrání řeholní osoby přináší odpovědnější uchopení *řádu* ve větší svobodě a v hlubším pochopení jeho významu. V první fázi se řeholník snaží naplňovat *řád* především ve vnější formě svojí vůlí a silou. V dalším období se přeměňuje toto úsilí ve větší odevzdanost Bohu. Pokud řeholní osoba přijímá pravidla v Duchu Svatém, jako dar od Boha, může s jejich pomocí dospět do fáze sjednocení s Bohem, kde již forma, která byla v některých obdobích těžce naplňovaná, ztrácí na náročnosti, protože je vnímána jako součást Lásky, ke které je osoba silně přitahována.

Ukázali jsme si, že v každém okamžiku řeholního života zůstává *řád* hodnotou, která věrně ukazuje na jeho cíl. Evangelium odhaluje pravou hodnotu Zákona, který byl dán člověku, aby ho připravil na příchod Ježíše Krista, jediného pravého obrazu neviditelného Boha, který je milosrdný a plný lásky. Podobně i *řád* je pro zasvěcené osoby v řeholním životě nezbytným nástrojem pro prohlubování vztahu lásky k trojjedinému Bohu.

Řád tedy není chápán jenom jako neživá forma nebo pevná struktura s vnějšími hranicemi, ale nese v sobě Ducha Božího, který vede k osvobození a k životu v dokonalé lásce, jíž je Kristus. Pouze při tomto vnitřním postoji řeholních osob je *řád* nosným a plodným. Proto je nezbytně nutné usilovat o získání správného postoje vůči *řádu*, aby mohl být vhodně uchopen a plnil dobře svoji funkci.

Při jeho špatném pochopení či uchopení může docházet k jeho zneužívání. Bylo by jistě přínosné a zajímavé zpracovat problematiku *řádu* v řeholním společenství i z tohoto úhlu pohledu. Při této práci by bylo možné najít i některé biblické citáty, které by zdánlivě vyznívaly ve prospěch pokřiveného chápání *řádu*, podobně jako farizeové zneužívali slova Zákona.

Na začátku této práce jsem si kladla otázky po významu řádu v souvislosti s jeho častým negativním dopadem v té které oblasti (emotivní, volní aj.). Zvláště v třetí kapitole vysvítají možné důvody tohoto negativního přijímání *řádu*, které je možné do určité míry i zobecnit. Naše lidská přirozenost porušená hříchem totiž nechápe svobodu jako poslušnost, ale jako prosazení sebelásky a tím ovlivňuje postoj k přijetí vnějších stanovených norem. Kritériem rozpoznání je osobní vztah s Pánem, který *řád* zosobňuje (zduchovňuje) do plně přijatelné podoby. Skutečným „*naplněním zákona je tedy láska*“ (Řím 13,10), která se daruje.

LITERATURA

PRIMÁRNÍ LITERATURA

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih. Český ekumenický překlad. 4. přepracované vydání. Praha: Česká biblická společnost, 1993, 283 s.

Jeruzalémská Bible. 1. vydání. Praha: Krystal OP, 2010, 2229 s.

Katechismus katolické církve (KKC). 1. vydání. Praha: Zvon, 1995, 793 s.

Kodex kanonického práva (CIC). Úřední znění textu a překlad do češtiny. Přel. Miroslav Zedníček. Praha: Zvon, 1994, 812 s.

II. Vatikánský koncil. *Gaudium et spes (GS). Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě.* In. *Dokumenty II. Vatikánského koncilu.* 1. vydání. Praha: Zvon, 1995, 603 s.

II. Vatikánský koncil. *Lumen gentium (LG). Věřoučná konstituce o církvi.* In *Dokumenty II. Vatikánského koncilu.* 1. vydání. Praha: Zvon, 1995, 603 s.

II. Vatikánský koncil. *Perfectae caritatis (PC). Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života.* In. *Dokumenty II. Vatikánského koncilu.* 1. vydání. Praha: Zvon, 1995, 603 s.

JAN PAVEL II. *Vita consecrata (VC). O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě. Apoštolská exhortace ze dne 25. března 1996.* Přel. Markéta Koronthályová. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996, 139 s.

KONGREGACE PRO ŘEHOLNÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY. *Podstatné prvky učení církve o řeholním životě se zřetelem na instituty apoštolsky činné. Elementi Essenciáli (EE).* In. *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu (dokumenty z let 1964–1997).* Přel. soubor autorů. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997, 511 s.

KONGREGACE PRO ŘEHOLNÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY. *Kontemplativní dimenze řeholního života (DC).* In. *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu (dokumenty z let 1964–1997).* Přel. soubor autorů. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997, 511 s.

SLOVNÍKY

- DE FIORES, Tefano a GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Přel. Terezie Brichtová a Jan Lachman. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1295 s.
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. přeprac. vyd. Praha: Kalich, 1951 – 1956, 1491 s.
- „Řád“ v MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*, 3. vyd. Praha: nakladatelství Československá akademie věd, 1971, 868 s.
- „Řád“ v *Ottův slovník naučný (Díl osmý Dřevěné stavby – Falšování)*. Fotoreprint vydání z roku 1894, Paseka. Polička: koedice nakladatelství Argo a nakladatelství Paseka, 1997, 1039 s.
- „Řád“ v *Ottův slovník naučný (Díl dvacátý první R(Ř) – Rozkoš)*. Fotoreprint pův. vydání z roku 1904, Ladislav Horáček – Paseka. Praha: koedice nakladatelství Argo a nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka, 2000, 1072 s.
- „Řád“ v *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český AV ČR. 2. vydání. Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 2001, 647 s.
- Slovník biblické teologie*. Přel. Petr Kolář. 5. vyd. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, 658 s.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

- ALTRICHTER, Michal. *Umění důvěrnosti. Vyprávění o řeholním životě*. 1. vyd., Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 135 s.
- AUGUSTIN Z HYPPO. *Řehole pro komunitu*. Přel. P. Vít Václav Mareček OSA a kolektiv. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 102 s.
- AUMAN, Jordan. *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*. 1. vyd., Praha: Karolinum, 2000, 261 s.
- BENEŠ, Albert. *Morální teologie*. 4. vyd. Praha: Krystal OP, 1994, 223 s.
- CASSIEN, Jean. *Connferences* 18,5 – 6. SC 64, op. cit, s. 14. In ŠPIDLÍK, Tomáš. *Spiritualita křesťanského Východu. Mnišství*. 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 396 s.

- GOGOLA, Jerzy. *Řeholní formace*. Přel. S. M. Terezie Eisnerová OP. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002, 1006 s.
- HERWENGEN, Ildefons. *Smysl a duch Benediktovy řehole*. Přel. mniši Cisterciáckého opatství Vyšší Brod. 1. vyd. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2008. 345 s.
- HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v Českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 319 s.
- KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Konstituce*. Praha: Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského, 2000, 335 s.
- KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Konstituce*. Praha: Arcibiskupská knihtiskárna, 1921, 192 s.
- KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Směrnice*. Praha: Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského, 1998, 114 s.
- KONGREGACE MILOSRDNÝCH SESTER SV. KARLA BOROMEJSKÉHO. *Směrnice. Liturgické směrnice. Kniha zvyků*. Praha: Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského, 2008, 335 s.
- LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*. 1. vyd., Praha: Vyšehrad, 2001, 325 s.
- NOVOTNÝ, Jiří. *Basil Veliký a jeho doba*. 1.vyd. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 1999, 178 s.
- OTEC JERONÝM. *Protože navždy trvá dlouho*. 1. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993, 178 s.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie*. 1. vydání. Praha: Krystal OP, 2007, 590 s.
- PROCHÁZKA, Inocenc. *O řeholním životě*. Brno: Občanská tiskárna, 1924, 581 s.
- PRONZATO, Alessandro. „*Ale já vám říkám*“. 1. vyd. Svitavy: Trinitas ve spolupráci s Křesťanskou akademií, 1995, 247 s.

- Regula Benedikti. Řehole Benediktova.* Přeložila Alžběta Franecová, 1.vyd., Praha – Břevnov: Benediktinské arcipostství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 1998, 238 s.
- RUPNIK, Ivan Marko. *Vybrané otázky z antropologie. Člověk a vzkříšení.* 1. vyd. Olomouc: CMTF UP, Katedra pastorální a spirituální teologie v Olomouci ve spolupráci s Centrem Aletti Velehrad – Olomouc, 2003, 236 s.
- SPOLEČNOST SESTER MILOSRDNÉ LÁSKY. *Předpisy a konstituce Sester Milosrdné Lásky.* Nancy: J. B. Cusson, 1713.
- STINNISEN, Wilfrid. *Otče, odevzdávám se ti.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 71 s.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Cesta Ducha.* 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 1995, 150 s.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Spiritualita křesťanského Východu. Mnišství.* 1. vyd. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 396 s.
- TENACE, Michelina. *Vybrané kapitoly z antropologie. Stvoření člověka k obrazu a podobnosti Božímu.* 1. vyd., Velehrad: Refugium, 2001, 142 s.
- VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství I,* 1. vyd. Praha: Benediktinské opatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Praze – Břevnově, 2006, 348 s.
- WOLF, Nokter. *Miluji svobodu.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 102.

SEZNAM ZKRATEK ZKRATKY DOKUMENTŮ

Knihy Písma svatého byly označeny zkratkami používanými v Českém ekumenickém překladu Písma svatého. 4. přepracované vydání. Praha: Česká biblická společnost, 1993, 283 s.

CIC	Kodex kanonického práva (Codex iuris canonici)
DC	Kontemplativní dimenze řeholního života (Dimensione contemplativa della vita religiosa)
EE	Podstatné prvky nauky církve o řeholním životě (Elementi Essentials)
ET	Obnovení řeholního života (Evangelica testificatio)
GS	Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě (Gaudium et spes)
KKC	Katechismus katolické církve
LG	Věroučná konstituce o církvi (Lumen Gentium)
PC	Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života (Perfectae caritatis)
VC	O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě (Vita consecrata)

OSTATNÍ ZKRATKY

aj.	a jiné
např.	například
s.	strana
srov.	srovnej
sv.	svatý